

ACTELE PROCESULUI SFÂNTULUI MAXIM MĂRTURISITORUL ȘI A UCENICILOR LUI

Audierea de la palat (655)

Relatare a acțiunii juridice ce a avut loc între domnul avvă Maxim și cei dimpreună cu el și arhonții (din Senat) în Consiliul Secret

1. În ziua în care domnul avvă Maxim și cei dimpreună cu el au fost aduși pe mare în acest oraș imperial (Constantinopol), pe la apusul soarelui, venind doi „mandatores“ (trimiși) împreună cu zece „execubitores“ (soldați din garda imperială) i-au ridicat din navă dezbrăcați și desculți și, despărțindu-i unii de alții, i-au ținut în arest în diferite „excubita“ (unități de gardă). Și după câteva zile i-au adus la palat și-l introduc pe bătrânul în locul unde era adunat Senatul și o mare mulțime, îl pun să stea în picioare în mijlocul arhonților așezați jos, iar sakellarul (trezorier al casei imperiale, sakellarul era în Bizanț echivalentul unui ministru al finanțelor, al administrației publice și al controlului funcționării instituțiilor imperiale. În procesele de înaltă trădare intentate papei Martin, lui Maxim și însoțitorilor săi, el joacă și rolul de prim-procuror imperial. Potrivit „Memorialului lui Teodor Spudeul“ care, pentru a-i sublinia cruzimea, îi dă porecla de „Bukoleon“ - Taurleu - el se numea probabil Leon) îi spune cu multă mânie și furie:

- Creștin ești tu?

Iar el a zis:

- Cu harul lui Hristos Dumnezeu a toate sunt creștin.

Iar acela a zis:

- Nu-i adevărat.

Răspuns-a robul lui Dumnezeu:

- Tu zici că nu sunt. Dar Dumnezeu știe că sunt și rămân creștin.

Atunci acela i-a zis:

- Dacă ești creștin, cum îl urăști pe împăratul (Constans II, 641-668)?

Răspunzând, robul lui Dumnezeu a spus:

- De unde se vede așa de evident aceasta? Pentru că ura, ca și iubirea (agape) de altfel, e o dispoziție ascunsă a sufletului.

Iar acela a zis:

- Din câte le-ai făcut te-ai arătat limpede tuturor că urăști pe împăratul și statul lui, fiindcă tu singur ai predat sarakinilor (arabilor) Egiptul, Alexandria, Pentapole, Tripolis și Africa.

El însă a spus:

- Și care e dovada acestor lucruri?

Atunci l-au adus pe Ioan, fost sakellar al lui Petru, fostul strateg al Numidiei Africii, care a zis:

- Acum 22 de ani (în 633), bunicul (Heraclie) împăratului de acum, a poruncit răposatului Petru să ia armată și să plece în Egipt împotriva sarakinilor. Și el ți-a scris, grăind cu tine ca și cu un rob al lui Dumnezeu și încrezându-se în tine ca într-un bărbat sfânt, (întrebându-te) dacă-l sfătuiești să plece. Iar tu i-ai scris răspunzându-i și zicându-i să nu facă nimic asemănător, pentru că lui Dumnezeu nu-i place să se dea ajutor statului romanilor pe vremea împărăției lui Heraclie și a neamului său.

Atunci robul lui Dumnezeu i-a zis:

- Dacă spui adevărul, negreșit că ai și scrisoarea lui Petru către mine și a mea către el (Aceste scrisori probabil n-au existat. Ni se păstrează însă două importante epistole și în același timp tratate de hristologie antimonofizită - epistola 12 și 13 - fragmente dintr-o a treia și un tratat despre calculul pascal adresate de Sfântul Maxim „ilustrului patriciu Petru“, care pare să fie același personaj cu strategul Numidiei de aici). Să fie aduse aici și mă voi supune pedepselor prevăzute în lege.

Acela a zis:

- Eu n-am nici o scrisoare, nici nu știu dacă ți-a scris cumva. Dar toți cei din tabără vorbeau în acel timp aceste lucruri.

Atunci robul lui Dumnezeu a zis:

- Dacă întreaga tabără grăia aceste lucruri, cum de numai tu singur mă calomniezi pe mine? M-ai văzut tu vreodată pe mine sau eu pe tine?

Iar acela a zis:

- Niciodată.

Atunci, întorcându-se către Senat, robul lui Dumnezeu a spus:

- Judecați dacă este drept a aduce astfel de acuzatori sau martori, „căci cu judecata cu care judecați veți fi judecați și cu măsura cu care măsurați vi se va măsura“ (Mt. VII, 20), zice Dumnezeu la toate.

2. După aceasta l-au adus pe Serghie Magudan, care a zis:

- Acum 9 ani (în 646) răposatul avvă Toma venind de la Roma mi-a spus: papa Teodor (642 - 649) m-a trimis la patriciul Grigorie rebelul (în 646, Grigorie, exarhul Africii, inițiasse o rebeliune împotriva împăratului Constans II, murind însă în 647 în luptă cu invadatorii arabi. În iulie 645, Grigorie prezidase la Cartagina faimoasa dispută între Maxim și fostul patriarh Pyrrhus, în care acesta a fost convins pentru scurtă vreme să renunțe la erezia monotelită) să-i spun să nu se teamă de nimeni, fiindcă robul lui Dumnezeu avva Maxim a văzut un vis cum că în ceruri, la răsărit și la apus, erau popoare de îngeri și cei de la răsărit strigau: „Constantine Auguste, tu vincas (Auguste Constantine, tu să învingi!)“ iar cele de la apus strigau: „Grigorie Auguste, tu vincas (Auguste Grigorie, tu să învingi!)“ și glasul celor de la apus întrecea în tărie glasul celor de la răsărit.

Atunci sakellarul a strigat:

- Dumnezeu te-a trimis să fi ars în orașul acesta (Constantinopol).

A zis atunci robul lui Dumnezeu:

- Mulțumesc lui Dumnezeu Care printr-o pedeapsă fără voie mă curățește de relele făcute cu voia. Însă „vai lumii din pricina smintelilor ei! Căci este necesar să vină smintelile, dar vai celui prin care vine sminteala!“ (Mt. XVIII, 7). Într-adevăr nu trebuia să fie grăite unele ca acestea în prezența unor creștini, nici să rămână nepedepsiți cei care au plăsmuit unele ca acestea spre a plăcea unor oameni care azi sunt, iar mâine nu mai sunt. Acesta trebuia să spună aceste lucruri încă pe când trăia Grigorie și atunci trebuia să-și facă cunoscut împăratului devotamentul lui față de el. Drept ar fi însă, și v-ar ajuta și pe voi, ca defăimătorul meu dinaintea acestuia să fie silit să meargă și să-l aducă aici pe patriciul Petru, acesta să aducă pe avva Toma, iar acela pe răposatul papă Teodor; și atunci în prezența tuturor aș zice patriciului Petru: „Spune, domnule patriciu, mi-ai scris mie sau eu ție cândva despre cele de care a vorbit aici sakellarul tău?“ Iar dacă ar răspunde afirmativ, mă voi supune pedepsei. Asemenea și răposatului papă i-aș zice: „Spune, stăpâne, ți-am povestit eu vreodată vreun vis?“ Și chiar dacă acela m-ar acuza de aceasta, vina ar fi a aceluia și nu a mea, care l-aș fi văzut; fiindcă visul este un lucru involuntar, iar legea pedepsește numai actele voluntare, în cazul în care acestea sunt contrare ei.

I-a zis atunci Troilos:

- Îți bați joc, avvo? Nu știi unde te afli?

- Nu-mi bat joc, a zis el, ci deplâng faptul că am fost ținut în viață până acum ca să fac experiența unor asemenea plâsmuiri.

A zis atunci patriciul Epifanie:

- Știe Dumnezeu, bine face că-și bate joc de acestea, dacă nu sunt adevărate. După care, sakellarul i-a spus iarăși cu mânie:

- Simplu spus: toți mint, numai tu singur spui adevărul?

Răspunzând și amestecând cu lacrimi cuvântul său, robul lui Dumnezeu a zis:

- Cu îngăduința lui Dumnezeu, aveți putere de viață și de moarte. Însă dacă aceștia grăiesc adevărul, atunci și satana este prin fire Dumnezeu. Dar dacă nu este, cum nici nu este de altfel, nici aceștia nu spun adevărul. Să nu mă învrednicesc a vedea împreună cu creștinii arătarea Dumnezeului Celui mai presus de ființă, a Făcătorului, Ziditorului și Creatorului, a Proniatorului, Judecătorului și Mântuitorului a toate, dacă i-aș fi povestit vreodată un asemenea vis sau aș fi auzit pe un altul povestindu-l, fără numai în ceasul acesta pe domnul Serghie, devotatul împărăției.

3. Apoi au produs pe un al treilea calomniator: pe Teodor, fiul lui Ioan, fost „candidatos“, numit și Chila, ginerele de acum al domnului Platon patriciul (fost exarh al Ravennei, între anii 645-649, consultant pentru Italia al împăratului Constans II, Platon apare și în procesul papei Martin), care a zis:

- Având noi la Roma o discuție despre împărat, a lungit cuvântul făcând glume și ironii.

Robul lui Dumnezeu însă i-a zis:

- N-am discutat cu tine decât numai o singură dată, împreună cu preacuviosul prezbiter, domnul Teoharist, fratele exarhului, și aceasta din cauza primikirului (primul notar și șeful cancelariei) care m-a îndemnat la aceasta printr-o scrisoare. Iar dacă voi fi găsit mincinos, îmi asum toate consecințele.

4. După aceasta, aduc pe un al patrulea (calomniator), pe Grigorie, fiul lui Fotin, care a zis:

- M-am dus odată în chilia avvei Maxim la Roma și, zicând eu că împăratul e și preot, a zis avva Anastasie, ucenicul lui, că „nu merită să fie socotit preot“.

Și îndată robul lui Dumnezeu îi zice:

- Teme-te de Dumnezeu, domnule Grigorie, căci în discuția aceasta confratele meu Anastasie n-a spus absolut nimic despre aceste lucruri.

Și, aruncându-se la pământ, a grăit Senatului astfel:

- Îngăduiți robului vostru și vă voi spune toate așa cum s-au grăit și să mă contrazică dacă voi minți. Venind la Roma, domnul meu Grigorie a socotit că merită să vină în chilia robului vostru. Văzându-l, m-am aruncat, cum îmi este obiceiul, la pământ și m-am închinat lui, l-am sărutat și, după ce s-a așezat, i-am zis: „Care e cauza afectuoasei veniri a stăpânului meu?“ Iar el a zis: „Bunul și de Dumnezeu întăritul nostru stăpân (împăratul), preocupându-se de pacea sfintelor lui Dumnezeu Biserici, a făcut o poruncă către de Dumnezeu cinstitul papă, împreună cu o danie către biserica Sfântului Petru, îndemnându-l să se unească cu întâi-stătătorul bisericii Constantinopolelui, mesaj și danie pe care bine-credincioasa sa maiestate imperială a socotit vrednic să le trimită prin intermediul smereniei mele“. Și eu am zis: „Slavă lui Dumnezeu care te-a făcut vrednic de o asemenea slujire. Dar în ce mod a poruncit de Dumnezeu încoronata sa seninătate să se facă venirea?“ Iar tu ai zis: „Precum știi, pe

baza *Typos-ului*“ (Decret imperial din octombrie 647, redactat de patriarhul Pavel II al Constantinopolului și publicat în numele împăratului Constans II, care interzicea sub pedepse grave să se mai vorbească despre numărul lucrărilor și voințelor în Hristos). Atunci am spus: „Este cu neputință, pe cât socot, să se facă acest lucru, pentru că romanii nu vor suferi ca glăsurile purtătoare de lumină ale Părinților să fie suprimate dimpreună cu rostirile necurate ale ereticilor, nici ca lumina să dispară împreună cu întunericul (aluzie la condamnarea monotelismului și monoenergismului și la dogmatizarea diotelismului și dioenergismului hristologic de către Sinodul de la Lateran din octombrie 649, prezidat de papa Martin I). Pentru că obiectul închinării noastre nu va mai fi nimic dacă se va face vreo suprimare a cuvintelor învățate de Dumnezeu“. Atunci ai zis: „*Typos*-ul nu face o suprimare a rostirilor sfinte, ci doar o tăcere, ca să ajungem la pace prin «iconomie»“. Și eu am spus: „Pentru dumnezeiasca Scriptură tăcerea este și o suprimare, fiindcă Dumnezeu Însuși a zis prin David: «Nu sunt graiuri nici cuvinte ale căror glasuri să nu se audă» (Ps. XVIII, 3). Deci, potrivit Scripturii, dacă nu se grăiesc și nu se aud, atunci cuvintele despre Dumnezeu nici nu există în genere“. Și atunci ai zis: „Nu mă băga în hățișuri de pădure. Mie îmi este de ajuns Sfântul Simbol (al credinței niceo-constantinopolitane)“. „Și cum poți să te mulțumești cu Sfântul Simbol - am zis - dacă primești *Typos*-ul?“. „Dar ce lucru vătămător este - ai zis - în a primi *Typos*-ul și a rosti și Simbolul?“. Iar eu am zis: „Pentru că *Typos*-ul suprimă în chip vădit Simbolul“. Și tu ai zis: „Pentru Dumnezeu, dar cum?“. „Rostește-mi Simbolul - am spus - și vei cunoaște cum este suprimat el de către *Typos*.“ Și ai început să zici: „Cred întru Unul Dumnezeu, Tatăl Atotțiitorul, Făcătorul cerului și al pământului, al tuturor celor văzute și nevăzute“. „Oprește-te puțin - am zis - și află cum anume este tăgăduită credința de la Niceea. Căci dacă e lipsit de o voire și o lucrare naturală, în cazul în care El a făcut cerul și pământul voind liber aceasta și nefiind constrâns de vreo necesitate exterioară, dacă David în Duhul grăiește adevărul atunci când spune: «Domnul în cer și pe pământ toate câte a voit a făcut, în mări și în toate adâncurile» (Ps. CXXXIV, 6), atunci Dumnezeu n-ar putea fi Făcător. Iar dacă, de dragul «iconomiei», împreună cu credința cea rea este suprimată și credința mântuitoare, atunci o astfel de formă de pretinsă «iconomie» este de fapt o separare totală desăvârșită de Dumnezeu și nu o unire. Fiindcă mâine iudeii cei cu nume rău vor zice și ei: «Să facem și noi pace și unire între noi prin «iconomie», să suprimăm noi circumcizia și voi Botezul și nu ne vom mai război unii cu alții!»). Acest lucru l-au propus în scris oarecând marelui Constantin și arienii zicând: «Să suprimăm și pe *homoousios* (de o ființă) și pe *heteroousios* (de altă ființă) și să se unească Bisericele!» (Scrisoarea lui Arie și Euzoios către împăratul Constantin în *Istoria bisericească* a lui Socrate). Dar de Dumnezeu purtătorii noștri Părinți n-au primit aceasta, ci mai degrabă au preferat să fie prigoniți și să moară decât să treacă sub tăcere expresia care înfățișează Dumnezeirea cea una și mai presus de ființă a Tatălui, a Fiului și a Sfântului Duh. Iar acestea s-au întâmplat deoarece Marele Constantin s-a aflat sub influența celor ce propuneau astfel de lucruri, precum se istorisește de mulți care au scris cu iubire de osteneală cele petrecute pe atunci. (Cf. Sozomen, *Istoria bisericească III* și Socrate, *Istoria bisericească II*) Dar nici un împărat nu a reușit să-i convingă pe de Dumnezeu purtătorii noștri Părinți să se împace prin expresii intermediare (de compromis) cu ereticii de pe vremea lor (Pe urmele Sfinților Părinți anteriori, Sfântul Maxim se arată aici un adversar hotărât al aplicării abuzive la chestiuni de dogmă și credință a principiului canonic al «iconomiei», respectiv al acomodării conjuncturale pe care voia să o impună prin *Typos* puterea politică în numele «simfoniei» și «armoniei» reclamate de interesele salvării unității și a înseși existenței Imperiului. În credință și dogme nu poate exista decât «acrivie» - exactitate, rigoare - niciodată «iconomie», respectiv concesie, compromis. *Typos*-ul sacrifică astfel credința și adevărul de dragul unității și păcii Imperiului și Bisericilor care trebuiau realizate cu orice preț și cu orice mijloace, inclusiv ale represiei polițienești și compromisului cu erezia și ereticii. Față de acest «ecumenism» teologic și politic, ca și față de protagoniștii lui oportuniști, Sfântul Maxim adoptă o atitudine riguros ortodoxă, intransigentă și sacrificială în același timp, cu o valoare exemplară pentru ortodocșii din toate epocile istorice, mai ales în cele de confuzie

și derută spirituală), ci ei s-au folosit de expresii clare, proprii și corespunzătoare dogmei aflate în cercetare, spunând deschis că preoților (episcopilor) le revine cercetarea și definirea dogmelor mântuitoare ale Bisericii universale“. Și atunci tu ai zis: „Ce deci? Nu este orice împărat creștin și preot?“ Iar eu am zis: „Nu este, fiindcă nu stă în preajma jertfelnicului, iar după sfințirea Pâinii nu el o înalță zicând: «Sfintele Sfinților!»», nici nu botează, nici nu săvârșește mirungerea, nici nu hirotonește ori face episcopi, preoți sau diaconi; nici nu sfințește biserici, nici nu poartă simbolurile preoției: omoforul și Evanghelia, cum le poartă pe cele ale împărăției: coroana și purpura“. „Atunci cum spune Scriptura - ai zis - că Melchisedec este și Împărat și Preot (Fc. XIV, 18; Evr. VII, 1)?“ Iar eu am zis: „Melchisedec a fost o prefigurare unică a Unului Dumnezeu a toate Care, fiind prin fire Împărat, S-a făcut după fire Arhiereu pentru mântuirea noastră. Iar dacă spui că și altcineva este împărat și preot «după rânduiala lui Melchisedec (Ps. CIX, 4; Evr. VII, 17; V, 10)» atunci îndrăznește de spune despre el și celelalte și zi că este «fără tată, fără mamă, fără neam, neavând nici început al zilelor, nici sfârșit al vieții (Evr. VII, 3)». Observă deci răul care ia naștere de aici, pentru că atunci unul ca acesta va fi găsit că este un alt «dumnezeu înomenit» și lucrând după rânduiala lui Melchisedec și nu după rânduiala lui Aaron mântuirea noastră. Dar ce să mai lungim atât vorba? La sfânta Anafora (euharistică rostită) deasupra Sfintei Mese, împăratul este pomenit după arhieriei, diaconi și tot cinul preoțesc, împreună cu laicii, fiindcă zice diaconul: «Încă și pe laicii cei adormiți în credință: Constantin, Constans și ceilalți» și așa și pe împărații în viață îi pomenește după toți cei sfințiți cu harul preoției“ (Întreagă această discuție reprezintă o succintă și remarcabilă punere la punct de principiu creștină a adevăratei relații între Biserică și stat, între *sacerdotium* și *imperium* în viziunea Sfinților Părinți ai Bisericii Ortodoxe. Departate de a accepta pretențiile teocratice ale bazileilor, funcțiile religioase și caracterul sacerdotal al împăratului - cum o făceau membrii oportuniști ai administrației imperiale și ai ierarhiei bisericești - Sfinții Părinți vor contesta profetic aceste pretenții imperiale inacceptabile reafirmate cu vigoare de bazilei în timpul crizelor ariene, monofizite, monotelite și iconoclaste. Gestul profetic al Sfântului Maxim va fi reluat în termeni aproape identici în secolele VIII și IX de Sfinții Ioan Damaschin - 749 - și mai ales Teodor Studitul - 826)

5. Zicând el acestea, Mina (monah și cleric, Mina intervine în procesul politic al Sfântului Maxim în calitate de consilier teologic al Senatului) a strigat:

- Spunând tu aceste lucruri, ai făcut schismă în Biserică.

Atunci el i-a spus:

- Dacă cel ce grăiește cuvintele Sfintelor Scripturi și ale Sfinților Părinți face «schismă» în Biserică, atunci ce se va arăta făcând Bisericii cel ce se arată suprimând dogmele sfinților, dat fiind că fără de ele nu este cu putință însuși faptul de a exista o Biserică? (mai bine schismă - ruperea comuniunii - pentru dogme, pentru Ortodoxie și Adevăr, fără de care nu există în principiu Hristos și Biserică, decât «comuniune» și «iubire» în erezie și heterodoxie, în care există doar congregații religioase ca asociații umane).

Întorcându-se, sakellarul a spus cu strigăt oamenilor exarhului:

- Spuneți exarhului: mai trebuie oare să lași în viață un astfel de om acolo unde stăpânești?

Și scoțându-l afară, îl introduce pe (Anastasia) ucenicul lui și-i cer să vorbească împotriva povățuitorului său cum că i-ar fi făcut necazuri lui Pyrrhus. Iar el le-a răspuns cu voce stinsă adevărul, cum că nimeni nu l-a cinstit pe Pyrrhus așa cum l-a cinstit el. I s-a poruncit atunci să strige (cu voce tare). Și întrucât n-a primit să se înstrăineze de vocea cucernică ce se cuvine monahilor, a poruncit să fie bătut de cei de față. Și lovindu-l cu pumnii, l-au lăsat pe jumătate mort.

Și pe când erau duși ei în temniță, îl ia în primire acum pe bătrânul (Maxim) Mina,

zicându-i în prezența arhonților:

- Dumnezeu te-a azvârlit și adus aici ca să primești și tu câte ai făcut altora ducându-i în rătăcire (amăgindu-i) pe toți spre dogmele lui Origen.

Iar robul lui Dumnezeu i-a spus în prezența tuturor:

- Anatema asupra lui Origen și a dogmelor lui și a oricui gândește ca el!

Atunci patriciul Epifanie a zis:

- S-a desfăcut și destrămat, domnule avvă Mina, reproșul adus de tine împotriva lui, căci chiar dacă era origenist, după ce l-a anatemizat, s-a eliberat pe sine de un asemenea reproș. Eu, cel puțin, nu mai accept să se spună așa ceva despre el.

Și fiecare dintre ei a fost dus în locul unde era ținut sub pază.

6. În aceeași zi, pe la aprinsul sfeșnicelor, Troilos patriciul și Serghie Eukratas, cel peste masa împărătească, au venit la robul lui Dumnezeu bătrânul Maxim și șezând i-au poruncit și lui să șadă și i-au zis:

- Spune-ne, domnule avvă, discuția care a avut loc în Africa și la Roma între tine și Pyrrhus cu privire la dogme și cum l-ai convins să anatemizeze dogma lui și să fie de acord cu a ta?

Și el le-a relatat în ordine toate câte le păstra memoria lui. Și a mai zis aceasta:

- Eu n-am o dogmă proprie, ci pe cea comună a Bisericii universale. Fiindcă n-am lansat vreo expresie ca să fie numită dogma mea proprie.

Iar după relatare i-au spus:

- Nu ești în comuniune cu scaunul Constantinopolului?

- Nu sunt în comuniune cu el, a zis el.

- Din ce cauză nu ești în comuniune cu el? au zis ei.

Iar el a răspuns:

- Pentru că prin cele nouă *Capitole* (puncte) de unire întocmite la Alexandria (în iunie 633) și prin *Ekthesis*-ul întocmit în acest oraș de Serghie (638) ca și prin *Typos*-ul edictat în continuare aici în anul al 6-lea al indicției (în 647-648), acesta a respins cele patru Sfinte Sinoade Ecumenice; și pentru că pe cele ce le-au dogmatizat prin *Ekthesis* le-au abrogat prin *Typos* depunându-se din treaptă (caterisindu-se) pe ei înșiși de tot atâtea ori. Prin urmare, cei osândiți de ei înșiși și de către cei din Roma și caterisiți, pe lângă aceasta și de Sinodul care a avut loc aici în anul al 8-lea al indicției (Sinodul Lateran, în 649), ce fel de liturghie (*μυσταγωγία*) vor mai săvârși sau ce fel de Duh se va pogorî asupra celor săvârșite de unii ca aceștia? (Absența dreptei-credințe atrage după ea și pierderea harului și deci nevalabilitatea Euharistiei și a Tainelor săvârșite de heterodocși sau eretici. Această atitudine rigoristă a Sfântului Maxim face plauzibil evenimentul descris în „Viața“ siriacă care ne relatează faptul că, la instigarea Sfântului Maxim, călugărițele unei mănăstiri din Constantinopol, unde fusese deținut sfântul - se pare că înaintea acestui proces - au călcat în picioare „euharistia“ săvârșită de preotul lor în comuniune cu patriarhul eretic al Constantinopolului, drept pentru care au fost arse pe rug)

Atunci i-au spus:

- Așadar, tu singur te vei mântui și toți ceilalți vor pieri?

Iar el le-a zis:

- Cei trei tineri, care nu s-au închinat idolului la care s-au închinat toți oamenii, n-au osândit pe nimeni (Dn III, 18), fiindcă nu se uitau la cele ale altora, ci cum să nu cadă ei înșiși din adevărata cinstire a lui Dumnezeu. Tot așa și Daniel, aruncat în groapa cu lei (Dn VI, 16), n-a osândit pe nimeni din cei care nu se rugau lui Dumnezeu potrivit decretului lui Darius, ci s-a uitat la el însuși și cele ale lui preferând mai degrabă să moară decât să supere pe Dumnezeu și să fie biciuit de conștiința proprie pentru călcarea legilor firii. Să nu-mi dea Dumnezeu nici mie să osândesc pe cineva sau să

spun că numai eu mă voi mântui! Prefer însă mai degrabă să mor decât să am conștiința tulburată că am alunecat în vreun fel oarecare în ce privește credința. (Mai bine martiriul decât erezia, mai bine moartea în singurătate, dar în adevăr și ortodoxie, decât viața în pseudo-comuniunea heterodoxiei, fie ea și „ecumenică“)

7. Atunci i-au spus:

- Și ce vei face dacă romanii se vor uni cu bizantinii? Căci iată că ieri au sosit apocrisiarii (emisarii) Romei și mâine se vor împărtăși cu patriarhul; și va fi evident pentru toți că tu i-ai întors de la credință pe romani; căci negreșit când ai fost luat pe sus tu de acolo, ei s-au unit cu cei de aici. (Aluzie la emisarii Bisericii Romei veniți să negocieze - după condamnarea definitivă în martie 654 a sfântului papă martir Martin I la exil în Crimeea, condamnare acceptată însă mult prea ușor - sfințirea noului papă ales, Eugeniu I, om conciliant, a cărui alegere fusese organizată de exarhul imperial. „Faptul că Sfântul Martin I e încă în viață și protestează în scrisori contra acestei proceduri le ridică acestora, cum remarcă mai încolo Sfântul Maxim, orice drept de a angaja scaunul Romei în materie dogmatică. Comuniunea lor cu patriarhul monotelit Petru - 654÷668 - nu-i angajează decât pe ei înșiși. Totodată, se vede că la Constantinopol era binecunoscut rolul hotărâtor al Sfântului Maxim la Sinodul Lateran care condamnase în 649 oficial atât monotelismul, cât și *Typos*-ul.“ - GARRIGUES, *Le Martyre* - „Roma acceptă o apropiere care seamănă cu un compromis în chiar momentul în care episcopul ei legitim e deportat, iar teologul ei cel mai ferm era în proces. Nu se va pierde ocazia de i se arăta grotescul situației și de ai se reproșa faptul de a fi, în sensul strict al cuvântului, mai papist decât papa“ - GARRIGUES, *Maxim le Confesseur, la Charite, avenir divin de l'homme*)

El însă le-a zis:

- Chiar dacă cei care au venit se vor împărtăși, nu vor aduce nici un prejudiciu scaunului Romei, pentru că n-au adus nici o scrisoare pentru patriarh; și nu sunt deloc convins că romanii se vor uni cu cei de aici dacă ei nu vor mărturisi că Domnul și Dumnezeu nostru vrea și lucrează mântuirea noastră după fiecare din firile din care, în care și care este El.

Și ei i-au spus:

- Dar dacă romanii se împacă cu cei de aici, ce faci?

Și el le-a zis:

- Duhul Sfânt îi anatemizează prin Apostolul Pavel chiar și pe îngerii care ar inova ceva pe lângă ceea ce s-a propovăduit (Ga I, 18) (Referința la *Ga I, 18* îl arată pe Sfântul Maxim departe de recunoașterea harismei unei pretinse infailibilități scaunului Romei ca atare)

Și ei au spus:

- Este așa de necesar să se vorbească de „voințe“ și „lucrări“ în Hristos?

Iar el a răspuns:

- Este absolut necesar dacă vrem să fim drept-cinstitori ai lui Dumnezeu potrivit adevărului. Fiindcă nimic din cele ce sunt nu subzistă fără o lucrare (energie) naturală. Căci Sfinții Părinți spun limpede că nici o fire (natură) nici nu există, nici nu este cunoscută fără energia care o caracterizează în mod ființial. Iar dacă o fire nici nu este, nici nu e cunoscută fără energia care o caracterizează în mod ființial, cum este cu putință ca Hristos să existe și să fie cunoscut ca Dumnezeu și om adevărat prin fire fără energia Lui divină și cea umană? Fiindcă, după Sfinții Părinți, leul care și-a pierdut nu mai e leu și câinele care și-a pierdut lătratul nu mai e câine (SF. DIONISIE AREOPAGITUL, *Despre numele divine*). Și orice alt lucru care și-a pierdut ceva constitutiv lui în mod natural nu mai este ceea ce era.

Atunci ei au spus:

- Știm într-adevăr că așa stau lucrurile. Dar să nu-l întristezi pe împăratul care a făcut *Typos*-ul numai pentru pace, iar nu pentru suprimarea a ceva din cele înțelese în Hristos și care pentru pace a poruncit „iconomia“ tăcerii asupra expresiilor care creează diviziune.

Atunci aruncându-se la pământ, robul lui Dumnezeu a zis cu lacrimi:

- Bunul și evlaviosul stăpân (împărat) nu se cade să se supere pe smerenia mea. Fiindcă

nu pot să întristez pe Dumnezeu tăcând asupra celor ce El Însuși a poruncit să fie grăite și mărturisite. Dacă potrivit dumnezeiescului Apostol El Însuși este Cel Ce „a așezat în Biserică mai întâi apostoli, în al doilea rând profeți, în al treilea rând, dascăli“ (Ef IV, 11), atunci este evident că El este Cel Ce a greșit prin aceștia. Dar întreaga Sfântă Scriptură a Vechiului și Noului Testament, Sfinții Dascăli și Sfintele Sinoade ne învață că Dumnezeu întrupat vrea și lucrează după divinitatea și umanitatea Sa. Pentru că nu este lipsit de nimic din cele prin care este cunoscut ca Dumnezeu și din cele prin care este recunoscut ca om, afară de păcat (Evr IV, 15). Iar dacă e desăvârșit după fiecare din acestea, ca Unul Ce nu este lipsit de nimic în fiecare din ele, atunci este limpede că acela care nu mărturisește că este Ceea Ce este împreună cu toate însușirile naturale inerente Lui, după fiecare din cele în care și care El este, falsifică cu totul taina Lui.

8. După o scurtă tăcere, plecându-se unii spre alții, au zis:

- De unde poți arăta că întâi-stătătorii scaunului Constantinopolului resping Sinoadele Ecumenice?

Iar el le-a zis:

- Faptul a fost arătat deja în parte din cele grăite de mine la Roma cu domnul Grigorie, secretarul; acum, dacă stăpânul dorește să-i fie arătate mai pe larg, să poruncească să i se dea permisiune nevrednicului vostru rob și atunci voi indica niște cărți, pentru că ale mele mi-au fost ridicate, și voi face limpede acest lucru pentru toți fără nici un fel de argumente sucite.

După care, grăind multe altele, au întors discuția spre exerciții și teorii scripturistice, naturale și tehnice, în care delectându-se au devenit mai veseli în dispoziție și au început a spune:

- Știe Domnul că ne-am folosit și de acum nu vă vom mai supăra.

9. Domnul Serghie însă i-a spus:

- De multe ori am venit în chilia ta de la Sfântul Sava (din Roma) și am ascultat învățătura ta; și Hristos îți va ajuta și nu vei mai fi supărat. Într-un singur lucru însă îi întristezi pe toți, pentru că pe mulți îi faci să se separe de comuniunea cu Biserica de aici (din Constantinopol).

- Există cineva, a spus robul lui Dumnezeu, care spune că eu am zis: „Să nu stai în comuniune cu Biserica bizantinilor“?

Domnul Serghie a răspuns:

- Însuși faptul că tu nu ești în comuniune este pentru toți ca un glas mare să nu stea nici ei în comuniune. („Indiciu al imensului credit spiritual de care se bucura Sfântul Maxim la Constantinopol și în Imperiu, fapt care explică și încrâncenarea pe care au depus-o autoritățile politice și religioase mai întâi încercând să-l înduplece, apoi să-l reducă la tăcere și să-l lichideze - GARRIGUES, *Le Matyre*..“)

Atunci robul lui Dumnezeu a spus:

- Nu există nimic mai silnic decât o conștiință care te acuză și nimic mai îndrăzneț decât o conștiință care te apără.

Auzind domnul Troilos că *Typos*-ul a fost anatemitizat în tot apusul, i-a spus robului lui Dumnezeu:

- Bine este ca reputația evlaviosului nostru stăpân (împărat) să fie insultată?

Robul lui Dumnezeu a răspuns:

- Dumnezeu să-i ierte pe cei ce l-au silit pe stăpânul nostru să facă *Typos*-ul și pe cei ce au îngăduit aceasta.

Atunci i-a zis:

- Cine sunt cei ce l-au silit și cine cei care au îngăduit aceasta?

Iar el a răspuns:

- Oamenii Bisericii l-au silit iar arhonții Senatului au îngăduit. Și iată că acum întinăciunea s-a extins de la cei responsabili asupra celui nevinovat și curat de orice erezie. Dar sfătuiți-l pe împărat să facă ceea ce a făcut bunicul lui de evlavioasă memorie (Heraclie). Pentru că acesta, simțind că unii din apus dădeau vina pe el, s-a eliberat pe sine de oprobriul Bisericii printr-o ordonanță (κελευσις) (din 640-641) în care a scris: „Ekthesis-ul nu este al meu, fiindcă nu eu l-am dictat nici n-am poruncit să fie alcătuit, ci Serghie patriarhul l-a compus cu cinci ani înaintea întoarcerii mele din răsărit; el mi-a cerut, când am ajuns eu iarăși în acest preafecit oraș, să-l propun (în 638) cu semnătură în numele meu, iar eu am acceptat cererea lui. Acum însă, cunoscând că unii se luptă între ei pentru el, fac cunoscut și declar că nu-mi aparține, nu este al meu.“ Această ordonanță a făcut-o către răposatul papă Ioan IV (640-642) care condamnase *Ekthesis*-ul în scrisoarea pe care o scrisese pe atunci lui Pyrrhus. (Cf. scrisoarea papei Ioan IV către împăratul Constantin III, păstrată în traducerea latină a lui Anastasie Bibliotecarul) Și de atunci opinia generală este pretutindeni că *Ekthesis*-ul este al lui Serghie. Aceasta să o facă și cel ce împărățește acum în chip evlavios peste noi și reputația sa va rămâne neîntinată de orice fel de reproș.

Atunci, clătînându-și capetele, au tăcut, spunând numai acestea:

- Toate acestea sunt cu anevoie de făcut și fără ieșire.

Și grăind acestea și altele diverse, primind închinăciune și închinându-ne la rândul lor, s-au retras veseli și bine dispuși.

10. În sâmbăta cealaltă i-au adus iarăși la palat și l-au introdus mai întâi pe ucenicul bătrânului, Anastasie Monahul, venind acolo și cei doi patriarhi. (Petru al Constantinopolului, 654-668 și Macedonie al Antiohiei, refugiat între 639-662 la Constantinopol) Și au adus drept acuzatori ai bătrânului pe Constantin și Mina, cerând ucenicului să consimtă în cele grăite împotriva lor. Dar ucenicul, Anastasie Monahul, a grăit Senatului cu toată îndrăzneala, fără teamă, astfel:

- Introduceți pe Constantin în sala consiliului secret al palatului? Nu e nici preot, nici monah (unde sunt cei zic că păstrarea credinței ortodoxe nu e treaba monahilor?), ci un tribun muieratic și de operetă. Era cunoscut africanilor și romanilor ce fel de femeiuști păscând a venit el acolo. Toți știau vicleniile pe care le făcea ca să ascundă acest fapt; uneori zicea că sunt surorile lui alteori că le-a luat pentru că nu erau în comuniune cu scaunul Constantinopolului ca să nu fie întinate de comuniunea cu ereticii. Și, iarăși, dac-i lipseau desfătările și găsea un ținut unde nu era cunoscut, făcea același lucru de dragul câștigului rușinos și al plăcerii murdare. Este o mare rușine pentru cei ce vor să trăiască demn chiar și faptul de a discuta cu el.

După acestea, întrebat fiind dacă a anatemitizat *Typos*-ul, a spus fără frică:

- Nu numai că l-am anatemitizat, dar am compus și o cârtică (libel) împotriva lui.

- Ce deci? Nu recunoști că ai făcut rău? i-au spus arhonții.

Iar el a zis:

- Să nu-mi dea Dumnezeu să spun că s-a făcut rău ceea ce am făcut bine și după rânduiala bisericască.

Și după ce a fost întrebat multe altele și a răspuns după cum i-a dat lui Dumnezeu, a fost scos din secret.

11. Și l-au introdus pe bătrânul Maxim, iar domnul Troilos i-a zis:

- Spune, avvo, vezi, spune adevărul și se va îndura de tine stăpânul (împăratul). Fiindcă dacă trecem prin ancheta legală și se va găsi adevărată chiar și numai una din acuzațiile aduse împotriva ta, legea te condamnă la moarte!

Iar el le-a zis:

- Am spus-o deja și o spun iarăși că dacă și numai una singură din cele spuse e adevărată, atunci și satana este Dumnezeu. Dar dacă el nu este Dumnezeu ci apostat, atunci și acuzațiile aduse împotriva mea sunt mincinoase și lipsite de temeii. Dacă însă porunciți să se facă ceva, faceți-o. Cinstind pe Dumnezeu nu voi fi nedreptățit.

Atunci Troilos i-a zis:

- N-ai anatemizat *Typos*-ul?

Și el a răspuns:

- Am spus de multe ori că l-am anatemizat.
- Ai anatemizat *Typos*-ul? Pe împărat l-ai anatemizat.

Răspuns-a robul lui Dumnezeu:

- Eu pe împărat nu l-am anatemizat, ci o hârtie străină de credința ortodoxă a Bisericii.
- Unde a fost anatemizat? l-a întrebat.
- De către Sinodul de la Roma în biserica Mântuitorului (San Giovanni în Lateran) și a Născătoarei de Dumnezeu (Santa Maria Maggiore).

Atunci eparhul (prefectul) i-a spus:

- Ești în comuniune cu Biserica de aici, sau nu?
- Nu.
- De ce?
- Pentru că a respins Sinoadele Ecumenice.
- Dacă a respins Sinoadele Ecumenice, cum se face că ele sunt menționate în diptice (la Liturghie)?
- Și care e folosul unor nume dacă sunt respinse dogmele?
- Poți să dovedești aceasta?
- Dacă mi se dă permisiunea și porunciți, pot să dovedesc foarte ușor aceasta.

Și tăcând ei, sakellarul i-a spus:

- De ce pe romani îi iubești, iar pe greci îi urăști?

Robul lui Dumnezeu a răspuns și a zis:

- Poruncă avem să nu urâm pe nimeni. Pe romani îi iubesc ca pe unii de aceeași credință cu mine iar pe greci ca pe unii de aceeași limbă cu mine.

Sakellarul i-a spus iarăși:

- Câți ani zici că ai?
- Șaptezeci și cinci. (această indicație permite datarea nașterii Sfântului Maxim în anul 580)
- De câți ani este cu tine ucenicul tău Anastasie?
- De treizeci și șapte.

Atunci un cleric a strigat:

- Ți-a dat și ție Domnul tot ceea ce ai făcut tu răposatului Pyrrhus. (faptul că Pyrrhus e mort arată că procesul se derulează după 3 iunie 654)

Acestuia nu i-a răspuns nimic.

12. În timp ce se grăiau acestea în sala consiliului secret nici unul dintre patriarhi n-a spus absolut nimic. Dar când s-a făcut vorbire despre Sinodul de la Roma, Demostene (scriptorul și colaboratorul sakellarului, care apare și în procesul papei Martin I) a strigat:

- Sinodul acesta n-a fost ratificat pentru că cel ce l-a convocat (adică papa Martin I) a fost depus.

Atunci robul lui Dumnezeu a răspuns:

- N-a fost depus, ci prigonit (persecutat). Ce act sinodal și canonic s-a făcut privitor la cele făcute și care să conțină în mod sigur depunerea lui? Dar chiar și dacă ar fi fost

depus în mod canonic, aceasta nu aduce nici un prejudiciu celor întărite în mod ortodox și potrivit dumnezeieștilor canoane (în Sinod) și cu care consună și cele scrise de cel între sfinți papă Teodor (642-649).

Auzind acestea, Troilos a spus:

- Nu știi ce vorbești, avvo. Ce s-a făcut, s-a făcut.

Acestea sunt cele discutate și spuse și câte le-a reținut memoria.

În acest punct procedurile inițiate împotriva lor au luat sfârșit, iar ei l-au scos pe sfântul bătrân din Consiliul Secret ducându-l înapoi în arest.

13. În ziua următoare, care a fost o duminică, oamenii Bisericii au făcut sfat și l-au convins pe împărat să-i condamne la acest exil aspru și inuman, despărțindu-i pe unul de altul: pe sfântul bătrân la Bizya, castru din Tracia, iar pe ucenicii lui la Perberis, dincolo de care nu se mai întinde Imperiul Roman. Și i-au trimis în acest exil nepregătiți, dezbrăcați, fără hrană, lipsiți de orice resurse necesare pentru trai, și nu în apropiere de mare ca să nu poată primi vizita unor oameni milostivi. Și așa sunt ei acum acolo goi și fără hrană, având doar nădejdea în Dumnezeu, îndemnându-i pe toți creștinii și strigând acestea:

„Rugați pe Domnul ca Dumnezeu să facă mila Lui cu smerenia noastră și să ne învețe că aceia care navighează împreună cu El fac experiența unei mări sălbatic dezlănțuite, când luntrea este aruncată încoace și încolo de vânturi și valuri fără a fi însă scufundată. Pentru că El îngăduie ca ei să sufere încercarea unei mari furtuni punând la încercare dispoziția lor interioară față de El, ca ei să strige cu glas mare: «Doamne, scapă-ne, că pierim!»(Mt, VIII, 25), ca să învețe să atribuie numai Lui toate cele ale mântuirii lor și să nu se mai încreadă în ei înșiși, iar atunci vor afla liniște adâncă, vântul și valurile potolindu-se. Fiindcă El îi trimite în mijlocul lupilor (Mt, X, 16) și le poruncește să intre pe poarta cea strâmtă și să meargă pe calea cea îngustă (Mt, VII, 13-14), le pune înaintea foame și sete, goliciune, lanțuri și închisori, izgoniri și bice, cruce și piroane, scuișări, palme și pumni, ocări și batjocuri, suferință, patimă și morți de multe feluri, al căror sfârșit însă e Învierea cea a tot strălucitoare care aduce cu sine pacea pentru toți cei prizonieri pentru El, bucuria pentru care au fost strâmtorați și în necazuri pentru El, înălțarea la ceruri și aducerea la tronul cel mai presus de ființă al Tatălui și șederea «mai presus de toată începătoria, puterea și domnia de sus, și de tot numele ce poate fi numit în veacul de acum, cât și în veacul ce va să vină» (Ef, I, 21); pe care fie să le dobândim toți, cu rugăciunile și mijlocirile Preaslăvitei, Precinstitei și Preamăritei prin fire și cu adevărat Născătoarei de Dumnezeu și Pururea Fecioarei Maria și ale Sfinților Apostoli, Proroci și Mucenici. Amin!“

Discuțiile de la Bizya și Rhegium (august - septembrie 656)

Tomos conținând dogmele discutate între cel întru sfinți Maxim și Teodosie episcopul Cezareei Bithyniei și arhonții de la palat care erau împreună cu el (La sfârșitul primului proces, Sf. Maxim e exilat la Bizya. În fața fermității Romei care a respins „synodica“ patriarhului Petru și a amenințării arabe, palatul și ierarhia imperială încearcă o ultimă tentativă de compromis cu Sf. Maxim trimițând la el un episcop însoțit de doi patricieni)

1. Am socotit necesar să vă fac cunoscute în mod limpede vouă tuturor celor ce stăruieți în ortodoxie cele discutate despre preacurata noastră credință a creștinilor și despre inovația introdusă în ea de cei potrivnici acesteia între avva Maxim și Teodosie,

episcopul Cezareei Bithyniei ca, putând să cunoașteți mai exact cele privitoare la acestea, să slăviți mai mult pe Iubitorul de oameni Dumnezeu nostru Care dă cuvânt cu înțelegere întru deschiderea gurii lor ((Ef, VI, 19) celor ce se tem de El, ca nu cumva vrăjmașii adevărului care răsândesc cele contrare acestuia să tulbure inimile voastre.

2. Așadar, în ziua a 24-a a lunii august, anul al 14-lea al indicției care a trecut (656), au venit la el în exilul în care era sub pază, adică în castrul Bizya, mai sus-menționatul episcop Teodosie, trimis, cum spunea, în numele lui Petru, întâi-stătătorul Constantinopolului, ca și consulii Pavel și Teodosie, trimiși, cum spuneau, ca reprezentanți ai împăratului. Și intrând la numitul monah Maxim în locul unde era închis, au șezut și i-au poruncit și lui să șadă, împreună cu ei fiind, evident și episcopul Bizyei.

3. Și-i zice Teodosie episcopul:

- Cum îți este, domnule avvă?

MAXIM: Cum a prehotărât Dumnezeu înaintea tuturor veacurilor desfășurarea proniatoare a vieții mele, așa îmi este!

TEODOSIE: Ce deci? Dumnezeu a prehotărât înaintea tuturor veacurilor cele privitoare la fiecare din noi?

MAXIM: Dacă a precunoscut, negreșit a și prehotărât (Rm, VIII, 29).

TEODOSIE: Ce înseamnă faptul că „a precunoscut“ și „a prehotărât“?

MAXIM: Preștiința este a gândurilor, cuvintelor și faptelor care atârnă de noi, iar predestinația este a celor ce ni se întâmplă și nu atârnă de noi.

TEODOSIE: Care sunt cele ce atârnă de noi și care cele ce nu atârnă de noi?

MAXIM: Pe cât se pare, stăpânul meu care cunoaște toate acestea discută cu robul său pentru a-l pune la încercare.

TEODOSIE: Pe adevărul lui Dumnezeu, te-am întrebat neștiind acestea și vrând să aflu diferența dintre cele ce atârnă și cele ce nu atârnă de noi și cum unele sunt sub preștiința lui Dumnezeu, iar celelalte sub predestinația Lui.

MAXIM: Atârnă de noi toate cele voluntare, adică virtuțile și viciile (relele). Nu atârnă însă de noi venirile peste noi ale modurilor pedepselor care ni se întâmplă sau ale celor contrare. Fiindcă nu atârnă de noi nici boala care ne pedepsește, nici sănătatea care ne aduce bucurie, deși cauzele care le produc sunt în noi. De pildă: o cauză a bolii este dezordinea vieții, după cum o cauză a sănătății e o viață bine ordonată; o cauză a Împărăției cerurilor e paza poruncilor, după cum una a focului veșnic e călcarea acestora. (Episcopul Teodosie nu era familiar cu atare dezvoltări asupra predestinației, chestiune ce nu fusese abordată de Părinții Răsăriteni. Trebuie văzută aici o urmă a cunoașterii de către Sf. Maxim a operelor lui Augustin în timpul repetatelor sale șederi în Caratagina? În orice caz, el dă predestinației un cu totul alt sens decât Augustin. Dacă Dumnezeu cunoaște dinainte toate lucrurile prin atotputernicia Sa, predestinația Sa nu privește decât derularea naturală a lucrurilor în succesiunea cauzelor și efectelor, lăsând intactă libertatea ipostatică a omului în fața lucrurilor și suferințelor ce i se întâmplă. Mai mult, această sinergie ipostatică sau ratarea ei are consecințe naturale diferite și influențează deci asupra cursului evenimentelor. - Alain Riou, *Le Monde et l'Eglise selon Maxim le Confesseur*)

TEODOSIE: Ce deci? De aceea te chinuiești atunci în exilul acesta, pentru că ai făcut oarecare lucruri vrednice de acest chin?

MAXIM: Mă rog ca Dumnezeu să mărginească prin acest chin pedepsele celor ce au păcătuit prin călcarea preadrechtelor Sale porunci.

TEODOSIE: Pentru mulți chinul nu este oare din pricina unei puneri la încercare (dokime; Rm, V, 3-4)?

MAXIM: Punerea la încercare este proprie sfinților pentru ca prin chinul lor în viața oamenilor să se arate dispozițiile lor interioare față de ce este bine prin fire și împreună cu ele să se arate și virtuțile lor ignorate de toți, ca la Iov și Iosif. Fiindcă unul a fost

ispitit ca să se arate bărbăția lui ascunsă, iar celălalt a fost încercat pentru arătarea înfrânării lui sfințitoare. Și oricare dintre sfinții care au fost chinuți fără voie în veacul acesta, a fost chinuit printr-una sau alta din „iconomiile“ de acest gen, pentru ca prin neputința îngăduită să vină asupra lui să calce în picioare balaurul cel trufaș și apostat, adică pe diavolul (Lc, X, 19), căci în fiecare din sfinți răbdarea este rodul încercării (Rm, V, 4; Iac, I, 3) (Episcopul Teodosie prinde din zbor definiția anterioară a Sf. Maxim pentru a o întoarce împotriva lui, zicând că potrivit ei, suferințele sale actuale ar fi consecințe ale unui păcat anterior; prin aceasta el vrea să insinueze că această greșeală trecută e chiar atitudinea lui în conflictul dintre Roma și Constantinopol ... Dar în răspunsul său, Sf. Maxim precizează că, dacă încercarea este efectiv consecința naturală a unei greșeli, aceasta nu este cu necesitate a sa, ci a celor ce au păcătuit. Este astfel îngăduit și predestinat de Dumnezeu ca sfinții să sufere consecințele dureroase ale păcatelor altora ... Prin kenoză lui, sfântul poate enipostazia în încercările pricinuite de păcătoși puterea distrugătoare a păcatului semenilor. Prin suferința sa, el deschide lumii păcătoase iertarea; realizează lucrarea cea mai tainică care există: neutralizează ceea ce în mod natural ar fi trebuit să aibă consecințe catastrofale; mai mult, face din aceasta însăși calea mântuirii lumii. În kenoză lui, el realizează astfel o diaconie eclezială; abolind categoriile naturale care îi opun pe cei păcătoși, el îi mântuie și adună în catolicitatea comuniunii sfinților. Acesta e „capătul“ pe care nu l-a ales el, dar pe care-l asumă de bunăvoie în Providența divină și prin care se împlinește în el preamărirea lui Dumnezeu Care a murit și este viu. - Alain Riou, *Le Monde et l'Eglise selon Maxim le Confesseur*).

4. TEODOSIE: Pe adevărul lui Dumnezeu, frumos ai vorbit și recunosc folosul pe care l-am avut din cuvintele tale. Aș fi căutat să discut cu tine pururea despre astfel de lucruri, dar pentru că atât eu, cât și iluștrii patricii am parcurs o distanță atât de mare și am venit la tine pentru un alt subiect, te invităm să primești cele ce-ți vor fi propuse de noi și să faci bucurie astfel la toată lumea.

MAXIM: Care sunt aceste propuneri, stăpâne, și cine și de unde sunt eu, ca pentru consimțământul meu la propunerile voastre să se facă bucurie la toată lumea?

TEODOSIE: Pe adevărul Domnului nostru Iisus Hristos, cele ce-ți vom spune eu și stăpânii mei, iluștrii patricii, le-am auzit din gura stăpânului nostru patriarhul și a evlaviosului stăpân a toată lumea (împăratul).

MAXIM: Porunciți, stăpânii mei, și spuneți ce voiți și ce ați auzit?

TEODOSIE: Împăratul și patriarhul vor să afle prin noi de la tine din ce cauză nu stai în comuniune cu scaunul Constantinopolului.

MAXIM: Aveți pentru aceasta un mandat scris de la preaevlaviosul împărat sau de la patriarh?

TEODOSIE: Nu se cade, stăpâne, să nu ai încredere în noi. Fiindcă, deși sunt umil, sunt totuși episcop, iar stăpânii mei de aici fac parte din Senat, și n-am venit să te ispitim, ferească Dumnezeu!

MAXIM: În orice chip veți fi venit la robul vostru, eu vă voi spune fără nici o teamă cauza pentru care nu stau în comuniune cu scaunul Constantinopolului, chiar dacă altora le revine să mă întrebe din ce cauză, și nu vouă, care cunoașteți negreșit mai bine decât mine cauza.

Cunoașteți inovațiile făcute începând din anul al 6-lea al indicției care a trecut (din anul 647-648; aluzie la *Ekthesis*) și începute la Alexandria prin cele *Nouă capitole* promulgate (în 633) de Cyrus, care nu știu cum de a ajuns întâi-stătător (patriarh) acolo, „capitole“ care au fost întărite de scaunul Constantinopolului; cunoașteți și celelalte schimbări, adaosuri și micșorări făcute în sinod de cei care au fost mai înainte întâi-stătători (patriarhi) ai Bisericii Bizanțului: Serghie (610-638), Pyrrhus (638-641 și 654), Pavel (641-653), inovații pe care le cunoaște întreaga lume. Din această cauză nu stă robul vostru în comuniune cu Biserica Constantinopolului. Să fie ridicate prilejurile de poticneală așezate de bărbății mai sus-numiți, împreună cu cei ce le-au pus, cum a spus Dumnezeu: „Și pietrele din drum aruncați-le“ (Ir, L. 26) și voi merge fără nici un

îndemn de la oameni pe calea dreaptă a Evangheliei, netezită și liberă de orice spini ai răutății eretice. Până însă ce întâi-stătătorii Constantinopolului se fălesc cu pietrele de poticneală puse și cu cei ce le-au pus pe ele, nu există nici un argument sau mod care să mă convingă să stau în comuniune cu ei.

TEODOSIE: Dar ce lucru rău mărturisim ca să te separi de comuniunea noastră?

MAXIM: Pentru că spunând că există o singură lucrare (energie) a divinității și umanității Dumnezeuului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, confundați discursul despre Dumnezeu (θεολογία) cu discursul despre Întrupare (οικονομία). Căci dacă se cade să credem Sfinților Părinți care spun că „cele ce au o singură energie au și o singură ființă“, voi faceți atunci din Sfânta Treime „pătrime“, dat fiind că atunci trupul Cuvântului devine conatural cu El și iese din identitatea lui după natură cu noi și cu cea care L-a născut. Și iarăși: suprimând lucrările și decretând că există o singură voință a divinității și umanității Lui, negați distribuirea celor bune ale Lui. Căci dacă nu ar avea nici o lucrare, potrivit celor ce au prescris și ordonat această dogmă, este evident că nu s-ar putea milostivi de noi, chiar dacă ar voi, fiind lipsit de lucrarea celor bune, dat fiind că fără o lucrare naturală, nici o ființă nu poate prin fire să lucreze sau să facă ceva. (Întreagă această argumentație teologico-filozofică a Sf. Maxim împotriva monoenergismului va fi reluată în sec. XIV de Sf. Grigorie Palama - 1359 - și Tomosul Sinodului palamit de la Constantinopol din 1351, care vor considera dogma despre energiile necreate și împărțirea lor omului drept o simplă „explicitare“ - αναπτυχis - a dogmei hristologice ortodoxe dioenergiste și diotefite, precizate de Sf. Maxim și oficializate de Sinodul V Ecumenic - 681 - Cf. „mărturisirea de credință a Sf. Grigorie Palama“ traducere și studiu dogmatico-istoric de dr. Ioan I. Ică jr.)

De altfel, în acest chip faceți ca trupul Lui să fie prin voința lui con-creator împreună cu Tatăl, cu Fiul și cu Duhul al tuturor veacurilor și al celor din ele, iar Dumnezeuirea care este prin fire creatoare sau, mai adevărat spus, fără de început în ce privește voința - pentru că voința divină e fără de început - o faceți să fie ceva recent prin fire, lucru care întrece nu numai toată nebunia, dar este și o lipsă de evlavie față de Dumnezeu. Fiindcă nu spuneți simplu numai „o singură voință“, ci mai spuneți și că aceasta este „divină“. Dar nimeni nu poate gândi un început sau un sfârșit al voinței divine, pentru că acest lucru nu este propriu nici naturii divine căreia îi aparține voința ființială.

Introducând iarăși o altă inovație, suprimați pe de-a întregul toate proprietățile caracteristice și constitutive ale divinității și umanității lui Hristos, atunci când prin legi și edicte (νομοis και τυποis) decretați că nu trebuie să se mai vorbească nici de o voință, nici de două voințe, nici de o lucrare, nici de două lucrări în Hristos, ceea ce este propriu doar unui lucru neexistent. Fiindcă nici o ființă nu este lipsită, dacă e spirituală, de putința de a voi și de a lucra; dacă e sensibilă, de o lucrare sensibilă; dacă e vegetală, de lucrarea creșterii și hrănirii; iar dacă e cu desăvârșire neînsuflețită, de lucrarea și capacitatea zisă „habitus“; și ele arată toate ființele care sunt astfel fiind în stare să fie percepute de simțurile celor sensibile, întrucât lucrarea acestora este aceea de a cădea sub simțul vederii prin apariția lor, sub simțul auzului prin sunet, sub cel al mirosului printr-o exalație de vapori conaturală, sub cel al gustului, prin unele savori și sub cel al pipăitului prin consistența lor. Fiindcă așa cum spunem că faptul de a vedea este o lucrare a vederii, așa și faptul de a fi văzut este o lucrare a celor văzute și așa mai departe în același fel pentru toate celelalte. Așadar, dacă nici o ființă nu este cu totul lipsită de lucrare naturală, iar Domnul și Dumnezeuul nostru - miluiește-mă Doamne! - nu are nici o voință sau lucrare naturală potrivit fiecăruia celor din care, în care și care este El, cum mai puteți fi sau să vă numiți cinstitori de Dumnezeu, voi cei care ziceți că Cel închinat de voi nu este în nici un chip voitor și lucrător? Fiindcă noi am fost limpede învățați de Sfinții Părinți care zic: „Ceea ce n-are nici o putință nici nu este

ceva, nici nu există vreo afirmare a lui în genere“. (Sf. Dionisie Areopagitul, *Despre numele divine*)

TEODOSIE: Nu lua ca o dogmă propriu-zisă ceea ce s-a făcut prin „iconomie“.

MAXIM: Dacă *Typos*-ul care prescrie să nu se vorbească de nici o voință sau lucrare a Domnului - a căror suprimare indică de fapt inexistența celui lipsit de acestea - nu este o dogmă propriu-zisă pentru cei care-l primesc, atunci din ce pricină m-ați predat fără de cinste unor neamuri barbare și fără Dumnezeu? Din ce cauză am fost condamnat să locuiesc în Byzia, iar tovarășii mei unul în Perberis iar altul în Mesembria?

TEODOSIE: Pe Dumnezeu Care mă va judeca, am spus-o și când s-a făcut și o spun și acum: *Typos*-ul s-a făcut în chip rău și spre dauna multora. Motivul edictării lui a fost sfăda și lupta ortodocșilor între ei pe tema voințelor și lucrărilor și, pentru ca toți să trăiască în pace, unii au considerat că astfel de expresii trebuie să fie reduse la tăcere.

MAXIM: Și care credincios va accepta „iconomia“ care reduce la tăcere expresiile pe care Însuși Dumnezeu a toate a rânduit în Iconomia Lui să fie rostite de Apostoli, Proroci și Dascălii Bisericii? Să observăm, domnule mare, la ce rău conduce acest punct pe care l-am atins. Pentru că, dacă Dumnezeu a așezat în Biserică în primul rând apostoli, în al doilea rând proroci, iar în al treilea rând învățători spre desăvârșirea sfinților (Ef, IV, 11), spunând în Evanghelia Apostolilor și prin ei și celor de după ei: „Ceea ce vă spun, spun tuturor“ (Mc, XIII, 37), și iarăși: „Cel ce vă primește pe voi pe Mine Mă primește și cel ce vă disprețuiește pe voi, pe Mine Mă disprețuiește“ (Mt, X, 40; Lc, X, 16), este limpede și evident că acela care nu primește pe apostoli, pe proroci și pe învățători, ci nesocotește expresiile și glasurile lor, acela disprețuiește pe Însuși Hristos.

Să observăm însă și alt lucru: Dumnezeu a ales și a ridicat apostoli, proroci și învățători spre desăvârșirea sfinților (Ef, IV, 11-12), diavolul însă a ales și a ridicat și el apostoli, proroci și învățători mincinoși împotriva dreptei cinstiri a lui Dumnezeu ca să lupte și să combată atât Legea Veche, cât și Evanghelia. Iar apostoli, proroci, învățători mincinoși cred că sunt doar ereticii ale căror cuvinte și gânduri sunt perverse (Fa, XX, 30). Deci, așa cum cel care primește pe adevărații apostoli, proroci și învățători primește pe Dumnezeu, tot așa și cel care primește apostoli, proroci și învățători mincinoși primește pe diavolul. Așadar, cel ce respinge pe sfinți împreună cu ereticii cei spurcați și necurați - primiți pe cel ce grăiește adevărul! - acela condamnă în chip vădit împreună cu diavolul și pe Dumnezeu.

Așadar, dacă discutând inovațiile făcute pe vremurile noastre găsim că ele ajung de fapt la acest rău suprem, vedeți ca nu cumva sub pretextul „păcii“ să ne aflăm bolnavi de „apostazie“ propovăduind-o pe cea despre care dumnezeiescul Apostol a spus (2Tes, II, 3) că va fi înainte - mergătoare a venirii lui antihrist. (Acest pasaj, alături de alte câteva atestă că Sf. Maxim avea o lectură eshatologică a evenimentelor istorice ale epocii sale. Alungat din liniștea mănăstirii sale palestiniene de invaziile perșilor din 614 sau 626 și aruncat pe marea dezlănțuită care era Imperiul bizantin în secolul VII, Sf. Maxim se deschide tot mai mult dimensiunii eshatologice a acestor evenimente înfricoșătoare. Amenințarea vine, într-adevăr, de pretutindeni: fugind din Constantinopolul asediat de perși și avari, el va întâlni în Africa ascensiunea fulgerătoare a islamului, pe evreii care profitau de dezastrele imperiului creștin pentru a se răzbuna pentru umilințele la care erau supuși, intrigile prefectilor imperiali care slăbeau administrația și armata și mai cu seamă erezia prezentă peste tot în Orientul Apropiat unde biserica era deja definitiv sfâșiată în ciuda eforturilor disperate ale ierarhiei imperiale gata la toate compromisurile verbale pentru a salva mai degrabă unitatea politico-religioasă decât unitatea credinței. Foarte repede Sf. Maxim înțelege că în acest cataclism istoric e derizorie ridicarea de baraje pentru a conjura inevitabilul; în această zguduire trebuie citită urma eshatologică a venirii lui Dumnezeu care trebuie privită în unicul mod cu putință de a primi pe „Cel ce vine“: prin mărturisire și martiriu... Sf. Maxim a văzut în monotelism o fugă speculativă din fața evenimentului tragic al invaziei - persane și arabe - sau o formulă politico-religioasă destinată să conjure iminența eshatologică a sfârșitului lumii. În 646 Sf. Maxim a înțeles că prăbușirea politică în fața arabilor e legată de o eshatologie aparținând unei Iconomii superioare: e judecata pe care o reprezintă pentru Biserică erezia și că mărturisitorul trebuie să manifeste venirea Domnului

înaintând până la martiriu. - GARRIGUES, *Le Martyre...*) Acestea vi le-am spus fără teamă și reținere, stăpânii mei, ca să vă feriți atât pe voi înșivă, cât și pe noi. Vreți ca, având toate acestea scrise în cartea inimii, să vin să mă cuminec în Bisericile care propovăduiesc aceste lucruri și să intru în comuniune cu cei care respingând, chipurile, pe diavolul, resping de fapt pe Dumnezeu? Să mă ferească Dumnezeu Care pentru mine S-a făcut om afară de păcat! (Evr, IV, 15)

Și punând metanie, a zis:

- Dacă vreți să faceți ceva robului vostru, faceți, dar eu nu voi intra nicicând în comuniune cu cei ce primesc unele ca acestea.

Uimiți de cele spuse și plecându-și capetele, ei au tăcut o bună bucată de vreme, după care, ridicându-și capul și ațintindu-și privirea asupra avvei Maxim, Teodosie episcopul a spus:

- Noi îți răspundem în numele stăpânului nostru împăratul că, dacă intri în comuniune cu noi, va abroga *Typos*-ul.

MAXIM: Suntem încă foarte departe unii de alții. Ce facem cu expresia ratificată sinodal de Serghie și Pyrrhus cum că în Hristos există „o singură voință“ cu eliminarea oricărei lucrări? (Poziția *Ekthesis*-ului din 638)

TEODOSIE: Acest document a fost dat jos și deci abrogat și respins.

MAXIM: A fost dat jos de pe zidurile de piatră, nu însă din minți și din suflete. Să se primească condamnarea acestor lucruri edictată prin dogme și canoane evlavioase de Sinodul din Roma (Lateran, 649) (Pentru Sf. Maxim Sinodul Lateran din 649 avea autoritatea unui Sinod Ecumenic) și atunci și peretele cel din mijlocul nostru va cădea (Ef, II, 14) și nu vom mai avea nevoie de îndemnuri.

TEODOSIE: Sinodul din Roma n-a fost ratificat pentru că s-a făcut fără un ordin al împăratului.

MAXIM: Dacă ordinele împăraților și nu credința ortodoxă confirmă sinoadele care se fac, atunci să fie primite și sinoadele ariene făcute împotriva lui „*χομοουσιος*“ pentru că ele s-au făcut din porunca împăraților; mă refer la cel din Tyr (335), la cel din Antiohia (341), din Seleucia (359), din Constantinopol pe vremea lui Eudoxie Arianul (360), cel din Niceea Traciei (între 357-360), cel din Sirmium (357), iar, la mulți ani după aceasta, la cel de-al doilea sinod („tâlhăresc“) de la Efes (449) pe care l-a prezidat despotice Dioscor; căci pe toate acestea le-a reunit ordinul unor împărați și, totuși, toate au fost condamnate pentru ateismul impioaselor dogme ratificate de ele. Dar de ce nu respingeți atunci și sinodul (Antiohia, 264) care l-a depus pe Pavel al Samosatei pe vremea Sfinților și fericitorilor Părinți Dionisie papa Romei (260-267), Dionisie al Alexandriei (248-264) și Grigorie Taumaturgul care a prezidat acest sinod, pentru că nu s-a făcut din ordinul împăratului? Ce canon statuează că trebuie ratificate numai acele sinoade care s-au întrunit din ordinul împăratului sau că toate sinoadele trebuie să se întrunească numai din ordinul împăratului? Regula evlavioasă a Bisericii le-a recunoscut drept sinoade sfinte și aprobate pe cele pe care le-a judecat atare corectitudinea dogmelor. („Corectitudinea dogmelor“ asigură deci ortodoxia sinoadelor, nu convocarea sau măcar ratificarea lor de către împărat sau papă, cum susțineau adeptii ecleziologiei imperiale bizantine și, ulterior, teoreticienii ecleziologiei papale până astăzi) Dar, așa cum se știe bine stăpânul meu și cum învață și pe alții, canonul (Canonul 5 al Sinodului I Ecumenic - 325; cf. can. 19 al Sinodului IV Ec.; canonul 34 și 37 apostolic, etc.) prevede, fără să se facă nici o mențiune de vreun ordin imperial ca anual să aibă loc în fiecare eparhie două sinoade pentru asigurarea credinței mântuitoare și îndreptarea tuturor punctelor care nu sunt în armonie cu dumnezeiasca lege a Bisericii.

TEODOSIE: E așa cum spui. Rectitudinea dogmelor aprobă sinoadele. Dar nu primești

„libelul lui Mina“ (E vorba de un fals fabricat de patriarhul Serghie pentru a acredita formula monoenergistă atribuind-o patriarhului Mina - 536÷552 - și Sinodului V Ecumenic - 553. Cu ajutorul lui însă, patriarhul Serghie l-a câștigat pentru monotelism pe episcopul Cyrus din Phasis care, ajuns în 630 patriarh al Alexandriei, va încheia pe baza formulei monoenergiste „unirea“ cu monofiziții de la Alexandria - 633 - declanșând începutul controverselor. „Libelul lui Mina“ va fi prezentat de monotești ca argument sinodal și la Sinodul VI Ecumenic, care însă, după o anchetă în biblioteca patriarhală, l-a declarat inexistent în arhive, deci apocrif, confirmând verdictul anterior al Sfântului Maxim, extrem de atent în ce privește detectarea originii dubioase și a neautenticității citatelor „patristice“ invocate de monoenergiști și monotești în sprijinul opiniei lor, citate falsificate sau fabricate de-a binelea) care a dogmatizat o singură voință și o singură lucrare în Hristos?

MAXIM: Ferească Domnul Dumnezeu! Voi nu primiți, ci îi respingeți pe toți dascălii care au luptat după Sinodul de la Calcedon - 451 - împotriva nebuniei lui Sever, iar eu să primesc „libelul lui Mina“ care s-a făcut după acest Sinod și care pledează deschis pentru Sever, Apolinarie, Macedonie, Arie și toată erezia și prin toate cele dogmatizate în el acuză sau mai degrabă respinge acest Sinod?

TEODOSIE: Ce deci? Nu primești defel „lucrarea unică“?

MAXIM: Care dintre dascălii aprobați ai Bisericii vorbește de o „lucrare unică“?

Și Teodosie a adus citatele atribuite pseudonim de ei Sfinților Iulius al Romei, Grigorie Taumaturgul și Atanasie cel Mare și le-a citit.

MAXIM: Să ne temem de Dumnezeu și să nu voim să-L mâniem prin producerea de citate eretice! Căci nu este un secret pentru nimeni că acestea aparțin impiosului Apolinarie. Dacă ai altele, arată-le. Pentru că proferându-le vă veți convinge și mai mult că într-adevăr sunteți bolnavi de opinia rea (κακοδοξία) a impiosului Apolinarie și a celor ce cugetă asemenea cu el.

Atunci episcopul Teodosie a mai adus alte două citate sub numele lui Hrisostom pe care citindu-le avva Maxim a spus:

- Acestea sunt ale lui Nestorie care s-a îmbolnăvit de boala dogmatizării unei dualități personale în Hristos.

Iar episcopul fierbând de mânie, i-a spus îndată:

- Domnule monah, satana a grăit prin gura ta.

MAXIM: Să nu se supere stăpânul meu pe robul său.

Și îndată a început să-i dovedească că acele citate sunt ale lui Nestorie și să-i arate în ce tratate ale acestuia se află ele.

TEODOSIE: Dumnezeu știe, frate, citatele acestea mi le-a dat patriarhul. Însă, iată, tu zici că unele sunt ale lui Apolinarie, iar altele ale lui Nestorie.

Și producând un citat al Sfântului Chiril care spune: „arătând Hristos prin amândouă firile o lucrare unică și comună“, i-a zis:

- Ce zici de acestea?

MAXIM: Sunt unii care arată că acest pasaj a fost adăugat împotriva adevărului în „Tâlcuirea evangheliei după Ioan“ făcută de acest Sfânt Părinte de către monofizitul Timotei Elur (+477). Dar să admitem că ele sunt așa cum spuneți: Să cercetăm deci înțelesul expresiilor patristice și să cunoaștem adevărul.

TEODOSIE: Nu îngădui să se facă acest lucru, căci trebuie să primești doar expresiile simple, așa cum sunt.

MAXIM: Spune-mi, rogu-te, care e diferența dintre expresiile simple și cele cu multe sensuri?

TEODOSIE: E ca tu să primești expresia așa cum este și să nu mai cercetezi înțelesul ei!

MAXIM: Este limpede că și cu privire la expresii, introduceți legi noi și străine Bisericii. Dacă, după voi, nu trebuie să cercetăm expresiile Scripturilor și Părinților,

respingem de fapt întreaga Scriptură, atât cea veche, cât și cea nouă. Să-l ascultăm însă pe David care zice: „Fericiți cei ce cercetează mărturiile Lui și-L caută cu toată inima“ (Ps, CXVIII, 2) întrucât nimeni nu poate să-L caute pe Dumnezeu fără o cercetare. Și iarăși: „Înțelepțește-mă și voi căuta legea Ta și o voi păzi cu toată inima mea“ (Ps, CXVIII, 34), întrucât căutarea duce la cunoașterea legii iar prin dorința de cunoaștere convinge pe cei vrednici să o păzească în inima lor prin împlinirea sfintelor porunci aflate în ea. Și iarăși: „Minunate sunt mărturiile Tale, pentru aceea le-a cercetat pe ele sufletul meu“ (Ps, CXVIII, 129). Pentru ce cuvântul Proverbelor (I, 6) vrea ca noi să cercetăm „parabolele“, „enigmele“ și „cuvintele obscure“? Pentru ce, vorbind în parabole, Domnul vrea ca ucenicii să le înțeleagă învățându-i înțelesul parabolelor (Mt, XIII, 18; Lc, VIII, 11)? Pentru ce poruncește: „Cercetați Scripturile!“ (In, V, 39) ca unele ce dau mărturie despre El? Ce vrea să învețe corifeul Apostolilor Petru atunci când spune: „Această mântuire au căutat-o cu stăruință și au cercetat-o cu de-amănuntul prorociei“ (I Ptr, I, 10)? Ce vrea să învețe dumnezeiescul Apostol Pavel atunci când spune: „Iar dacă Evanghelia noastră este acoperită, este pentru cei pierduți, căci dumnezeul veacului acestuia a orbit mințile necredincioșilor ca să nu-i lumineze lumina Evangheliei slavei cunoașterii lui Hristos“ (II Cor, IV, 3-4)? Pe cât se pare, vreți ca noi să ne asemănăm iudeilor care, aplecându-și mintea numai asupra expresiilor simple, adică asupra literei, au căzut din adevăr, având un vâl pe inimile lor, ca să nu înțeleagă pe Domnul Care e Duhul cel ascuns în litera despre care s-a scris că „ucide“, dar „Duhul face viu“ (II Cor, III, 6). Să fie încredințat stăpânul meu că eu nu voi suferi să primesc o expresie (φωνη) fără înțelesul (διανοια) care zace în ea, ca să nu devin iudeu pe față.

Auzind acestea Teodosie a zis:

- Trebuie să vorbim de o singură lucrare ipostatică a lui Hristos.

MAXIM: Să observăm mai îndeaproape răul născut de aici și să fugim de această expresie străină, căci ea aparține numai ereticilor politeiști. Căci dacă numim ipostatică o unică lucrare a lui Hristos, dar Fiul nu coincide vreodată după ipostas cu Tatăl și cu Duhul, e evident că nu coincide nici după lucrarea ipostatică. Iar atunci vom fi constrânși să atribuim lucrări ipostatice, ca și Fiului, atât Tatălui, cât și Duhului și atunci, după voi, fericita Dumnezeire va avea patru lucrări: trei care disting Persoanele în care Ea există și una comună indicând comunitatea de natură a celor Trei Ipostasuri. Și dacă primim învățătura lor, atunci potrivit Părinților suntem bolnavi de tetratism; fiindcă ei susțin că orice lucrare / energie este naturală, nu ipostatică. Și dacă acest lucru este adevărat, cum și este, atunci ne vom înfățișa spunând că există patru naturi, patru dumnezei diferind unii de alții atât după ipostasă cât și după natură. Dar cine a văzut sau contemplat o energie proprie a celor strânse sub aceeași specie și orânduite prin natura lor sub definiția comună a speciei? Căci niciodată ceea ce este comun după natură nu devine propriu doar cuiva, unuia anume. Pentru că semnele distinctive ipostatice, ca de pildă: nasul acvilin sau nasul cârn, ochii albaștri sau calviția și altele de acest gen sunt accidente distinctive ale indivizilor care diferă între ei prin număr. Fiindcă orice om lucrează întrucât este ceva prin natura sa și nu întrucât este cineva prin ipostasul lui; el lucrează potrivit definiției (rațiunii) lui gândite și enunțate despre el atât într-un mod foarte propriu, cât și comun, ca de pildă: potrivit faptului că este o ființă vie, rațională și muritoare, adică potrivit definiției noastre generale. Căci toți participăm la aceeași viață, la aceeași raționalitate, la același flux și reflux al substanțelor vitale, la aceeași capacitate de a șede și de a sta în picioare, de a grăi și de a tăcea, de a vedea, auzi și pipăi; care toate țin de definiția noastră comună. Așadar, nu se cuvine a inova expresii

care nu au forță nici scripturistică, nici patristică, nici naturală, ci una străină, excogitată prin distorsiuni ale oamenilor. Arată-mi însă că această expresie se află la un Părinte oarecare și vom cerceta din nou gândul celui ce a rostit-o.

TEODOSIE: Dar ce? Nu trebuie să se vorbească deloc de „o singură lucrare în Hristos“?

MAXIM: Potrivit Sfintei Scripturi și Sfinților Părinți, noi nu primim să se spună nimic asemănător, ci suntem obligați să credem și să mărturisim că, așa cum în Hristos există două naturi din care este El, așa sunt și voințele și lucrările naturale corespunzătoare Lui Care prin fire este deodată Același Dumnezeu și om.

TEODOSIE: Într-adevăr, stăpâne, și noi mărturisim atât naturile, cât și lucrările diferite, adică cea divină și cea umană și că Divinitatea Lui este înzestrată cu voință, cum și umanitatea Lui este înzestrată cu voință; pentru că sufletul Lui nu era fără voință. Dar nu spunem că sunt două, ca să nu introducem prin aceasta ideea că El S-ar lupta cu Sine Însuși.

MAXIM: Ce deci? Când spunei două naturi, le introduceți luptându-se între ele din cauza numărului?

TEODOSIE: Nu.

MAXIM: Ce, dar? Când numărul este atribuit naturilor nu le divizează, dar când este rostit despre voințe și lucrări are semnificația unei diviziuni?

TEODOSIE: Negreșit pentru acestea numărul are semnificația unei diviziuni și Părinții nu l-au atribuit voințelor și lucrărilor vrând să evite diviziunea, ci au vorbit despre „una“ și „alta“, „divină“ și „umană“, „dublă“ și „duală“. Și eu grăiesc așa cum au grăit ei și spun ce au spus ei.

MAXIM: Pentru Dumnezeu! Dacă cineva îți spune „una și alta“, câte le-ai înțelege că sunt? Sau dacă îți spune „divină și umană“, câte le-ai înțelege că sunt? Sau dacă îți spune că este „dublă sau duală“, câte ai înțelege că sunt?

TEODOSIE: Știu cum înțeleg, dar nu spun două.

Atunci întorcându-se spre arhonți, avva Maxim a spus:

- Pentru Dumnezeu! Dacă ați auzi spunându-se „una și una“ sau „una și alta“ sau „doi ori doi“ sau „doi ori cinci“ ce ați răspunde că înțelegeți celor ce vă spun acestea?

- Pentru că ne-ai făcut să jurăm, am răspunde: când auzim „una și una“, înțelegem două, tot așa când auzim „una și alta“, iar când auzim „doi ori doi“ înțelegem patru iar „doi ori cinci“ înțelegem zece.

Și, rușinat de răspunsul acelora, Teodosie a spus:

- Eu nu voi spune ceea ce n-a fost spus de Părinți.

Și îndată avva Maxim, luând cartea ce conținea actele Sfântului Sinod apostolic de la Roma (din Lateran, 649), le-a arătat că Sfinții Părinți vorbesc explicit de două voințe și lucrări ale Mântuitorului și Dumnezeului nostru Iisus Hristos; carte pe care luând-o de la el și consulul Teodosie a citit și el toate citatele Părinților.

Atunci răspunzând Teodosie episcopul a spus:

- Dumnezeu știe, dacă acest sinod n-ar fi aruncat anateme și asupra unor persoane, l-aș fi primit mai mult decât orice om. (Aluzie la canonul 18 al Sinodului Lateran care anatemiza împreună cu Teodor al Faranului și Cyrus al Alexandriei - 631÷643 - și pe patriarhii Constantinopolului Serghie - 610÷638 - Pyrrhus - 638÷641 - și Pavel - 641÷653) Dar ca să nu pierdem timpul aici, dacă Părinții au spus așa ceva, atunci spun și eu și o fac și în scris, că există două naturi, două voințe și două lucrări. Ci intră în comuniune cu noi și să se facă unire.

MAXIM: Stăpâne, eu nu îndrăznesc să primesc de la voi un consimțământ scris despre așa ceva, fiind un simplu monah. Dar dacă Dumnezeu v-a împuns la inimă să primiți expresiile Sfinților Părinți, trimiteți voi, adică: împăratul, patriarhul și sinodul lui, cum cere canonul, înscrisul privitor la acestea la Roma. (Aceași atitudine a avut-o Sfântul Maxim în iulie 645 și față de ex-patriarhul monotelit Pyrrhus pe care l-a învins în dispută publică la Cartagina: condițiile reconcilierii lui cu Biserica Ortodoxă sunt un pelerinaj la mormintele Apostolilor la Roma și o mărturisire de credință - *libellus* - ortodoxă dată episcopului Romei) Fiindcă eu nu voi intra în comuniune până când lucrurile stau așa, pentru că aici la Sfânta Anafora euharistică sunt menționate persoane care au fost anatemizate, deoarece mă tem de osânda anatemei.

TEODOSIE: Dumnezeu știe, nici eu nici altcineva nu-ți reproșează această teamă. Dar, pentru numele Domnului, dă-ne un sfat, dacă e cu putință să se facă acest lucru.

MAXIM: Ce sfat aș putea să vă dau despre aceasta? Duceți-vă, cercetați dacă s-a întâmplat vreodată așa ceva, adică să fi fost absolvit cineva după moarte de o acuzație privitoare la credință sau de o osândă pronunțată împotriva lui. Și împăratul și patriarhul să accepte să imite pogorârea condescendentă a lui Dumnezeu și să facă primul o ordonanță sub formă de rugămintă, iar celălalt o suplică sinodală către papa Romei, și negreșit se va găsi o modalitate bisericească care permite aceasta, se va împăca cu voi pe această temă din pricina dreptei mărturisiri a credinței.

TEODOSIE: Aceasta se va face negreșit. Dar dă-mi cuvântul că, dacă mă vor trimite, vei veni cu mine!

MAXIM: Stăpâne, îți este mai de folos să iei cu tine pe tovarășul meu de robie din Mesembria (Anastasia Apocrisiarul) decât pe mine, căci acela cunoaște și limba latină și ei îl cinstesc după vrednicie ca pe unul ce a fost pedepsit atâția ani pentru Dumnezeu și a ținut cu tărie dreapta credință care domnește în scaunul lor.

TEODOSIE: Am avut diferite ciocniri între noi și nu-mi este plăcut să mă duc cu el.

MAXIM: Stăpâne, atunci când se va hotărî să se facă acest lucru, se va găsi o ieșire potrivită pentru cei ce vor lua această hotărâre; și dacă porunciți, vă voi însoți.

Atunci s-au sculat toți cu bucurie și cu lacrimi, s-au pus în genunchi și au făcut o rugăciune și fiecare din ei a sărutat Sfintele Evanghelii, cinstita Cruce și icoana Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos și cea a Doamnei noastre care L-a născut, a Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, strângându-și mâinile spre întărirea celor spuse.

5. După care, discutând între ei despre viețuirea potrivit lui Dumnezeu și paza dumnezeieștilor porunci, întorcându-se spre avva Maxim, Teodosie episcopul a spus:

- Iată că s-au soluționat toate scandalurile și s-a făcut și se va face, prin Dumnezeu, pace. Dar, pentru numele Domnului, să nu-mi ascunzi: nu vorbești și tu într-un fel oarecare și spui că există o singură voință și o singură lucrare în Hristos?

MAXIM: Nu se poate ca eu să fi spus cândva aceasta. Și vă spun și de ce: pentru că această expresie care spune că există o singură voință și o singură lucrare a celor două naturi e străină Sfinților Părinți. Apoi pentru că acela care zice în orice fel aceasta se găsește întâlnind de-a dreptul absurditatea. Fiindcă dacă spun că această voință și lucrare unică e „naturală“, atunci mă tem de contopire, iar dacă spun că e „ipostatică“, separ pe Fiul de Tatăl și de Duhul și mă arăt introducând în Treime trei voințe și trei ipostase care nu sunt în acord între ele. Iar dacă spun că voința și lucrarea unică e „a unuia singur“, atunci sunt silit să spun, chiar dacă nu vreau, că există o voință ca a Unui

singur Tată și una ca a Unui singur Duh, iar cuvântul se va găsi atunci căzând în politeism. Iar dacă spun că e „relațională“, atunci introduc diviziunea personală a lui Nestorie. Și dacă spun că e pe lângă natură, atunci corup existența celui ce voiește, căci faptul de a fi pe lângă natură este o corupție pentru natură, precum spuneau Părinții.

TEODOSIE: Trebuie să spunem că există numai o singură voință din cauza unirii Mântuitorului, precum au scris, înțelegând bine lucrurile, pe cât socot, Serghie și Pyrrhus.

MAXIM: Dacă poruncești, stăpâne, primește două vorbe ale mele pe această temă. Dacă din cauza unirii Dumnezeu și Mântuitorului nostru s-a făcut, precum au scris Serghie, Pyrrhus și Pavel, o singură voință, atunci, după ei, Fiul va avea o voință diferită de cea a Tatălui, Care are o singură voință cu Fiul din cauza naturii și nu a unei uniri, dacă unire și fire nu înseamnă același lucru. Dacă însă, după ei, din cauza unirii s-a făcut o singură voință a Mântuitorului nostru, aceasta va avea negreșit drept cauză unirea și nici una din naturile din care este El; iar voința va aparține, după ei, relației și nu naturii, întrucât cuvântul adevărului știe că unirea e o relație și nu o natură. Iar dacă din cauza unirii s-a făcut, precum spuneam, o singură voință a Mântuitorului, atunci prin care voință zic ei că s-a făcut această unire? Căci, dacă se îngrijesc de adevăr și fug de absurditate, n-ar putea spune că s-a făcut prin ea însăși. Dacă însă din cauza unirii s-a făcut o singură voință a Mântuitorului, atunci este evident că înainte de unire Acesta fie avea mai multe voințe, fie n-avea absolut nici una. Iar dacă avea mai multe voințe, asta înseamnă că a suferit o diminuare a multor voințe care au fost restrânse una singură și atunci este limpede că a suferit o schimbare: cea a reducerii voințelor celor multe care preexistau în El în chip natural. Dacă însă mai înainte era cu totul lipsit de voință, asta înseamnă că El a arătat că unirea e superioară naturii, pentru că din aceasta I s-a furnizat o voință de care natura era lipsită; și iarăși Hristos se arată suferind schimbare, ca Unul Ce a câștigat prin relație ceea ce nu-I era inerent prin sine natură. Dacă din cauza unirii s-a făcut o singură voință în Mântuitorul nostru după fiecare din cele din care este El, atunci prin voință Dumnezeu a ajuns să fie ceva recent, rămânând însă Același din cauza unirii veșnic prin fire și a ajuns prin voință om fără de început, rămânând însă recent prin fire, lucru cu neputință, ca să nu spun lipsit de evlavie. Iar dacă din cauza unirii s-a făcut o singură voință a naturilor, atunci de ce nu s-a făcut din aceeași cauză și o natură unică a naturilor?

6. Retezând în acest punct mișcarea argumentării, Teodosie episcopul a spus:

- Atunci ce s-a făcut prin unire, dacă prin ea nu s-a făcut nimic din acestea?

MAXIM: Ea a arătat pe Însuși Dumnezeu Cel netrupesc prin natură întrupat în chip nemincinos și a înfățișat pe Ziditorul a toate devenit prin natură în chip limpede om nu printr-o schimbare de natură sau printr-o micșorare a uneia din naturi, ci printr-o asumare adevărată a unui trup înzestrat cu suflet rațional, adică a unei umanități integre și fără lipsuri și curată prin natură de orice vină a păcatului strămoșesc. Și, în virtutea schimbului, fapt cu adevărat și uimitor și uluitor pentru toți și toate, rămânând în întregime Același Dumnezeu întreg în cele omenești și întreg în interiorul celor proprii Lui și în întregime om întreg în cele dumnezeiești, fără a cădea din nimic din cele proprii umanității; căci potrivit învățaturii de Dumnezeu grăitorilor noștri Părinți, prin unire a avut loc o întrepătrundere reciprocă (perichoresis) a naturilor și proprietăților lor naturale inerente și nu o strămutare (metachoresis) sau cădere, fapt care este propriu celor ce fac în mod pervers din unire o contopire și care pentru aceasta o amestecă cu tot felul de inovații și, din lipsa unei solidități a învățaturii lor, îi persecută pe cei

bine-credincioși.

7. Auzind acestea, Teodosie episcopul împreună cu restul celor veniți cu el au părut că primesc cele spuse. Și același episcop i-a spus iarăși avvei Maxim:

- Fă iubire. Ce este ceea ce ne-ai spus, cum că nimeni nu lucrează întrucât e cineva, adică potrivit ipostasei, ci întrucât e ceva, potrivit naturii? Fiindcă acest lucru îmi vine în minte, dacă mă gândesc bine, din cele ce ai spus.

MAXIM: Nimeni nu lucrează întrucât este cineva, ca ipostasă, ci întrucât este ceva, ca natură; de exemplu: și Petru și Pavel lucrează, dar nu întrucât sunt Petru și Pavel, ci pentru că sunt oameni, căci amândoi sunt oameni prin natura lor, în virtutea rațiunii comune și definatorii a naturii lor, iar nu prin ipostasă, sau prin calitatea proprie fiecăruia în parte. Tot astfel și Mihail și Gavriil lucrează, dar nu întrucât sunt Mihail și Gavriil, ci întrucât sunt îngeri, căci amândoi sunt îngeri. Și tot așa, în orice natură ce este enunțată despre mai mulți indivizi care diferă după număr vedem că lucrarea lor este comună și nu individuală. Așadar, cine spune că lucrarea e ipostatică acela introduce și ideea că însuși natura, care e unică, devine infinită prin lucrări și diferită în sine însăși după mulțimea indivizilor pe care-i conține sub ea, fapt pe care dacă-l luăm de bun corupem împreună cu natura și însăși rațiunea modului ei de a fi.

8. Și după ce au fost zise și acestea, când s-au îmbrățișat pentru a se despărți, Teodosie consulul a zis:

- Iată că toate s-au făcut bine. Va accepta însă împăratul să facă o ordonanță sub formă de rugămintă (paraklitikin keleusin)?

MAXIM: O va face negreșit dacă va voi să imite pe Dumnezeu și să se smerească împreună cu El pentru mântuirea noastră comună, a tuturor, socotind întru sine că dacă Dumnezeu Cel Ce mântuiește prin fire n-a făcut mântuirea până nu a voit să Se smerească, cum atunci omul care este prin fire mântuit se va mântui sau va mântui dacă nu se smerește?

Și Teodosie consulul i-a spus:

- Nădăjduiesc, dacă Dumnezeu îmi va ține memoria, să-i țin și lui acest cuvânt și se va convinge.

Și îmbrățișându-se unii pe alții au plecat cu pace, episcopul dându-i avvei Maxim o mică sumă de bani trimisă lui, o tunică și o cămașă. Dar tunica i-a luat-o pe loc episcopul Bizyei, iar la Rhegium i s-a luat nu numai mica sumă de bani ci și tot ceea ce mai avea primite ca binefacere împreună cu restul lucrurilor și hainelor lui vrednice de milă.

9. După plecarea bărbaților menționați, în ziua de 8 septembrie în anul al 15-lea al indicției de față (656), Pavel consulul a ieșit iarăși în Bizya la avva Maxim purtând cu el un ordin cu următorul cuprins: „Îți poruncim excelenței tale să te duci la Bizya și să-l aduci pe Maxim monahul cu multă cinste și considerație pentru bătrânețea și neputințele lui pentru că a fost cunoscut și scump bunicilor noștri și să-l așezi în sfânta mănăstire a Sfântului Teodor ce se află aproape de Rhegium. Să vii apoi să ne informezi și noi vom trimite în numele nostru doi patricii care ne iubesc din suflet și care sunt iubiți de noi și care sunt însărcinați să discute cu el cele hotărâte de noi. Să mergi și să ne vestești apoi venirea lui.“ Și acesta (Pavel consulul), aducându-l și așezându-l în sus numita mănăstire, s-a dus să-l vestească pe împărat.

10. Iar în ziua următoare au venit la el patricii Epifanie și Troilos cu mult fast și pompă împreună cu Teodosie episcopul și au intrat la el în partea bisericii mănăstirii rezervată catehumenilor. Și după obișnuita salutare s-au așezat silindu-l și pe el să șadă. Și

începând primul cuvântul, Troilos i-a spus:

- Stăpânul nostru ne-a poruncit să venim la tine și să-ți spunem ce a hotărât de Dumnezeu întărita sa maiestate imperială. Dar mai întâi spune-ne: vei executa ordinul împăratului sau nu?

Maxim a spus:

- Stăpâne, să ascult mai întâi ce poruncește evlavioasa sa maiestate și apoi voi răspunde cum se cuvine. Căci ce răspuns pot să dau la ceea ce nu cunosc?

Troilos a insistat zicând:

- Nu putem să spunem ceva dacă nu ne spui înainte dacă vei executa sau nu ordinul împăratului.

Și cum i-a văzut insistenți și privind cu ochi răi ezitarea lui și că răspundeau repezit împreună cu toți cei aflați împreună cu ei, oameni înalți în demnități lumești, răspunzând avva Maxim a zis:

- Pentru că nu suferiți să spuneți robului vostru cele hotărâte de stăpânul și împăratul nostru, iată răspund, în auzul lui Dumnezeu și al Sfinților Îngeri și al vostru al tuturor, că orice mi se va porunci despre orice fel de lucru ce se distruge și pierie o dată cu veacul acesta, voi executa cu toată râvna.

Și îndată ridicându-se Troilos a zis:

- Rugați-mă și eu tot plec; căci acesta nu va face nimic.

Și făcându-se mult tumult și multă tulburare și confuzie, le-a spus lor Teodosie episcopul:

- Spuneți-i răspunsul și luați bine aminte ce spune: pentru că nu este rezonabil să plecăm astfel, fără să spunem nimic și fără să auzim nimic.

Atunci Epifanie patriciul a spus:

- Iată ce-ți face cunoscut prin noi împăratul: „Pentru că întreg apusul și toți cei deturnați din răsărit privesc la tine și toți se răzvrătesc din cauza ta nevrând să se împace cu noi în credință, să te împungă Dumnezeu la inimă să intri în comuniune cu noi pe baza *Typos*-ului edictat de noi. Și atunci vom veni noi înșine la Poarta de Bronz (Chalke) și te vom saluta și-ți vom da mâna noastră și te vom aduce cu toată cinstea și slava în Marea Biserică (a Sfintei Sofii) și vom sta împreună cu tine în locul unde stau de obicei împărații (faimosul „Omphalos“ situat în mijlocul bazilicii Sfintei Sofii, loc sacru rezervat împăratului când asista la ceremoniile liturgice, se poate vedea marcat pe pavajul ei până astăzi) și vom face îndată Synaxa euharistică și ne vom cumineca cu Sfintele și Preacuratele și de viață făcătoarele Taine ale Trupului și Sângelui lui Hristos, după care te vom proclama părinte al nostru. Și se va face bucurie nu numai iubitorului de Hristos Oraș imperial al nostru, ci și întregii lumi. Căci știm sigur că dacă tu intri în comuniune cu sfântul scaun patriarhal de aici, se vor uni cu noi toți cei care din pricina ta și a învățaturii tale s-au rupt de comuniunea cu noi“.

11. Întorcându-se spre episcop, avva Maxim i-a spus cu lacrimi:

- Mărite domn, cu toții așteptăm ziua judecății. Știi cele hotărâte și stabilite de noi pe Sfintele Evanghelii, pe Crucea cea făcătoare de viață și pe Icoana Dumnezeului și Mântuitorului nostru și Preasfintei Maicii Sale Purairea Fecioare din care S-a născut.

Și pogorându-și fața în jos Teodosie episcopul i-a spus cu voce blândă:

- Și ce pot face eu, dacă prea evlaviosului împărat i s-a înfățișat altceva?

Și avva Maxim i-a zis:

- Atunci de ce tu și cei împreună cu tine v-ați atins de Sfintele Evanghelii, dacă soluționarea celor grăite nu stătea în puterea voastră? Cu adevărat nici toată puterea

cerurilor nu m-ar putea convinge să fac aceasta. Căci ce cuvânt de apărare aş putea avea, nu faţă de Dumnezeu, ci în faţa conştiinţei mele, pentru faptul de a fi trădat printr-un jurământ pentru slava oamenilor, care prin raţiunea ei de a fi n-are de fapt nici o existenţă, credinţa care-i mântuie pe cei ce o iubesc?

12. La aceste cuvinte, sculându-se în picioare şi furia stăpânindu-i pe toţi, l-au copleşit şi imobilizat smulgându-i barba şi părul, împingându-l şi lovindu-l cu pumnii şi palmele şi acoperindu-l din creştet şi până în vârful unghiilor cu scuipări, a căror ploaie n-a încetat până ce n-au fost umplute de ele toate hainele cu care era înveşmântat.

Şi sculându-se Teodosie episcopul a zis:

- Nu trebuia să se procedeze astfel; trebuia doar să ascultăm răspunsul lui şi să mergem să raportăm bunului nostru stăpân. Căci chestiunile canonice se administrează într-un alt mod.

Şi de-abia i-a convins episcopul să se liniştească, s-au aşezat iarăşi bătându-şi în continuare joc de el prin mii de ocări şi blesteme necugetate.

Iar Epifanie a grăit cu mânie şi asprime:

- Spune, bătrânule preaticălos şi lacom, ai spus aceste cuvinte socotindu-ne pe noi, oraşul nostru şi pe împărat ca pe nişte eretici? În realitate suntem mult mai creştini şi ortodocşi decât tine. Noi mărturisim că Domnul şi Dumnezeul nostru are şi voinţă divină şi voinţă umană şi suflet raţional; şi că orice natură raţională are negreşit prin natură putinţa de a voi şi de a lucra, pentru că mişcarea este proprie vieţii, iar voinţa e proprie minţii. Iar pe El Îl cunoaştem a fi înzestrat cu voinţă nu numai în Divinitatea, ci şi în umanitatea Lui. Nu negăm nici chiar cele două voinţe şi lucrări ale Lui.

Răspunzând, avva Maxim a spus:

- Dacă aceasta e credinţa voastră şi credeţi așa, precum cred firile îngereşti şi Biserica lui Dumnezeu, cum de mă siliţi să intru în comuniune cu voi pe baza *Typos*-ului, al cărui singur scop e suprimarea acestor lucruri?

EPIFANIE: Acest lucru s-a făcut printr-o „iconomie“, ca poporul să nu se vatăme cu astfel de expresii foarte subtile.

Răspunzând, avva Maxim a spus:

- Dimpotrivă, orice om se sfinţeşte prin mărturisirea exactă a credinţei, nu însă prin suprimarea ei pe care-o conţine *Typos*-ul.

TROILOS: Şi la palat ți-am spus că el nu suprimă nimic, ci porunceşte să se treacă sub tăcere aceste expresii, ca să avem cu toţii pace.

MAXIM: Tăcerea asupra acestor cuvinte este suprimarea acestor cuvinte. Căci zice Duhul Sfânt prin Prorocul: „Nu sunt graiuri, nici cuvinte al căror glas să nu se audă“ (Ps, XVIII, 3). Aşadar, cuvântul care nu este rostit, nici nu mai există.

TROILOS: Crede în inima ta cum vrei, nimeni nu te împiedică.

MAXIM: Dar Dumnezeu n-a limitat la inimă întreaga mântuire, atunci când a spus: „Cel care Mă va mărturisi înaintea oamenilor şi Eu îl voi mărturisi înaintea Tatălui Meu cel din ceruri“ (Mt, X, 32). Iar dumnezeiescul Apostol învaţă spunând: „Cu inima se crede spre dreptate, iar cu gura se mărturiseşte spre mântuire“ (Rm, X, 10). Aşadar, dacă Dumnezeu şi prorocii şi apostolii lui Dumnezeu poruncesc ca taina cea mare, înfricoşătoare şi mântuitoare a toată lumea să fie mărturisită cu glasurile sfinţilor, nu trebuie în nici un chip să fie redus la tăcere glasul care propovăduieşte această taină, ca să nu se micşoreze mântuirea celor ce tac. (Nu există compromis şi „iconomie“ în chestiunile de credinţă de care depinde mântuirea veşnică a sufletelor oamenilor. Credinţa trebuie mărturisită exact, explicit şi pe faţă, iar nu vag, implicit, cu subînţelesuri şi compromisuri inacceptabile ale Ortodoxiei cu heterodoxia sau erezia. Soluţia diplomatică a autorităţilor imperiale şi

ecleziastice bizantine, care urmăreau prin formule miracol de compromis sau prin tăceri echivoce salvarea unității

Imperiului cu pretul ereziei. Sfântul Maxim le opune soluția eshatologică și ascetică a mărturisirii și martiriului)

Răspunzând cu glas foarte aspru, Epifanie i-a zis:

- Ai semnat „libelul“? (E vorba de libelul sau petiția monahilor greci din Roma către Sinodul Lateran (octombrie 649) prin care aceștia cereau condamnarea *Typos*-ului. Avem aici confirmarea faptului că semnătura „*Maximus monachus*“ care apare alături de cea a lui „*Anastasius monachus*“ sub libelul prezent în Actele Sinodului Lateran - Mansi, X, 910 - sunt chiar cele ale Sfântului Maxim și ucenicului său credincios. R. Riediger a demonstrat încă din 1980 faptul că Sfântul Maxim a avut o contribuție hotărâtoare și atotprezentă în redactarea Actelor și Canoanelor Sinodului Lateran care trebuie enumerate printre operele lui și considerate drept opera sa teologică)

Și avva Maxim a spus:

- Da, l-am semnat.

- Și cum ai îndrăznit - a zis Epifanie - să semnezi și să anatemizezi pe cei ce mărturisesc și cred ca și firile îngerești și Biserica universală? Cu adevărat, după judecata mea, ar trebui să te aducem în oraș și să te expunem legat în for, să aducem mimi și comediantе și desfrânatele din piață și tot poporul, ca fiecare să te pălmuiască și să te scuie în față.

Răspunzând la acestea, avva Maxim a spus:

- Să se facă așa cum ați spus dacă i-am anatemizat pe cei ce mărturisesc că există două naturi în Hristos și cele două voințe și lucrări naturale corespunzătoare Celui Care este cu adevărat și prin natură Dumnezeu și om. Citește, stăpâne, „actele“ și „libelul“ și, dacă găsiți cum ați spus, faceți ce vreți. Căci eu și tovarășii mei de robie câți am semnat i-am anatemizat pe cei ce zic o singură voință și lucrare, ca și Arie și Apolinarie și nu mărturisesc că Domnul și Dumnezeul nostru este inteligent prin natură după fiecare din cele din care, în care și care este El, drept pentru care El vrea și lucrează mântuirea noastră prin fiecare din acestea.

Iar ei i-au zis:

- Dacă ne mai lăsăm duși de acesta, nu mai mâncăm și nu mai bem. Să ne sculăm, să prânzim și să mergem. Să spunem ce-am auzit. Căci acesta s-a dat pe sine însuși lui satan.

Și sculându-se, au prânzit și au intrat cu mânie în privegherea Înălțării cinstitiei și de viață făcătoarei Cruci (13-14 septembrie 656). (Notația nu este numai cronologică, ci și liturgică. Umilirea și batjocura, preluđu al martiriului pe care Sfântul Maxim îl va suferi în ziua următoare, vor avea loc în ziua în care Biserica prăznuiește Înălțarea Sfintei Cruci. Simbolic, ea se situează deci în orizontul liturghiei eshatologice a Crucii)

13. Ziua următoare, dis-de-dimineată, Teodosie consulul a revenit la avva Maxim și i-a ridicat toate lucrurile pe care le mai avea zicându-i în numele împăratului: „Pentru că n-ai voit cinste, ea se va depărta de la tine (Ps, CVIII, 17). Du-te acolo unde te-ai socotit că ești vrednic și ia osânda ucenicilor tăi, a celui din Mesembria și a celui din Perberis, care a fost notar al răposatei noastre bunici“.

Erau acolo și Troilos și Epifanie care i-au spus:

- Negreșit îi vom aduce și pe cei doi ucenici ai tăi, pe cel din Mesembria și pe cel din Perberis, și-i vom ancheta și pe ei și vom vedea care va fi rezultatul în ce-i privește. Dar să știi bine, domnule avvă, că dacă vom avea un mic răgaz de la tulburarea actuală pe care o avem cu neamurile barbare, - pe Sfânta Treime! - nu ne vom mai armoniza cu voi, ci vom pune mâna și pe papa (Eugeniu I, 654-657) care se umflă acum în pene și pe toți cei care vorbesc acolo și pe restul ucenicilor tăi și vă vom topi pe toți ca într-un cuptor, fiecare în locul potrivit lui, cum a fost topit Martin. (Tentativele de reconciliere eșuând, emisarii revin la amenințări și dezvăluie motivul ascuns al vizitei lor: refuzul papei Eugeniu I de a primi „synodica“ monotelită a patriarhului Petru. Numai dificultățile militare ale imperiului cu arabii au făcut ca Eugeniu I să nu aibă parte de același tratament violent ca și Sfântul Martin I, arestat în iunie 653, judecat și maltratată în decembrie 654 la Constantinopol și mort la 16 septembrie 654 în exil în Chersonesul Crimeei)

Și luându-l numitul consul Teodosie l-a predat soldaților și l-au dus până la Salembria.
(Actualul oraș Silivri, Turcia, pe țărmul Mării Marmara)

14. Acolo au rămas două zile până ce unul din soldați a plecat în tabără și a spus întregii trupe: „Monahul care blasfemiează pe Născătoarea de Dumnezeu a venit aici“, ca să instige armata împotriva avvei Maxim ca unul ce ar blasfemia pe Născătoarea de Dumnezeu. Și după două zile întorcându-se soldatul, l-a luat în tabără și, împuns de Dumnezeu, generalul, sau mai exact loțiitorul generalului, a trimis la el pe șefii companiilor, preoți și diaconi și pe evlavioșii păzitori ai stindardelor. Văzându-i venind, avva Maxim s-a sculat și a făcut metanie. Aceștia i-au răspuns la salut și s-au așezat poruncindu-i și lui să șadă. Și un bătrân foarte cinstit i-a spus cu mult respect: „Părinte, pentru că unii dintre noi s-au scandalizat de sfinția ta cum că nu numești Născătoarea de Dumnezeu pe Doamna noastră, Preasfânta Pururea Fecioară, te jur în numele Sfintei, Celei de o ființă și de viață făcătoarei Treimi, să ne spui adevărul și să depărtezi sminteala de la inimile noastre, ca să nu ne vătămăm pe noi înșine, scandalizându-ne pe nedrept.“

Și punând metanie, avva Maxim s-a sculat și, întinzându-și mâinile spre cer, a zis cu lacrimi: „Cine nu spune despre Doamna noastră, preasfântă, preacurată și cinstită de toată firea îngerească, că a fost cu adevărat și Mamă naturală a lui Dumnezeu Cel ce a făcut cerul și pământul, marea și toate cele ce sunt în ea, să fie anatema și katathema de la Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, Treimea cea de o ființă și adorată, de la corul Puterilor cerești, al apostolilor și prorocilor și de la nesfârșitul popor al mucenicilor și de la tot duhul cel săvârșit întru dreptate, acum și pururea și în vecilor. Amin.“

Și plângând s-au rugat pentru el zicând: „Dumnezeu să-ți dea putere, părinte, și să te învrednicești să sfârșești fără poticneală alergarea aceasta! (II Tim, IV, 7)“

Iar pe când s-au spus aceste cuvinte, mulți soldați s-au strâns ascultând multele cuvinte frumoase ce s-au discutat acolo. Și văzând unul din domesticii generalului că se adunase armată multă și că se zideau și blamau cele ce se făceau cu el, bănuind Dumnezeu știe ce, a poruncit să-l ia cu forța de acolo și l-a azvârlit la două mile de tabără, până ce se va face adunarea și vor veni cei ce trebuiau să-l ducă la Perberis. Clericii însă, învinși de dragostea dumnezeiască, au făcut cele două mile pe jos și venind l-au îmbrățișat și s-au rugat pentru el. Și ridicându-l cu mâinile lor l-au pus pe un dobitoc și s-au întors cu pace la locurile lor. Iar el a fost dus în Perberis în arestul în care este deținut acum.

15. Să se știe și aceasta, că la Rhegium, explicându-se față de avva Maxim, Troilos a spus că într-adevăr consilierul Ioan i-a scris despre acordul care le-a fost propus și că „până să se facă aceasta, neorânduiala ucenicilor lui a împiedicat totul.“ Cred însă că numitul consilier Ioan nu i-a scris lui Troilos, ci lui Mina monahul și acesta a spus celor de la palat.

Fragment privitor la cel de-al doilea proces al Sfântului Maxim
și al tovarășilor săi în fața unui sinod ținut la Constantinopol
în mai-iunie 662

16. Iar după acestea i-au adus la Constantinopol și au făcut un proces împotriva lor. Și după ce i-au anatemizat și afurisit pe cel întru Sfinți Maxim, pe fericitul Anastasie, ucenicul său, pe preasfântul papă Martin, pe Sfântul Sofronie, patriarhul Ierusalimului și pe toți ortodocșii care cugetă la fel cu aceștia, l-au adus și pe celălalt fericit Anastasie și, lovindu-l cu aceleași anateme și ocări, l-au predat arhonților din Senat grăind așa:

„Și tu, Anastasie, care ai îmbrăcat haina întunecată a blestemului public al anatemelor, ai fost scos de sub ascultarea canonică, ca unul ce ai fost deferit stării gheenei pe care ai ales-o. Ilustrul și cinstitul sacru Senat, instanța juridică prezentă împreună cu noi, aplicându-ți, după cum vor hotărî, pedepsele prevăzute de legile politice de stat pentru blasfemiile și comportamentele tale tiranice atât de mari.“

17. A treia sentință împotriva lor

„Prezentul sinod, cu împreună-lucrarea preaputernicului Hristos, adevăratul Dumnezeu nostru, a hotărât canonic măsurile ce trebuie luate împotriva voastră, Maxime, Anastasie și Anastasie; pentru că s-a hotărât ca cele făptuite și grăite de voi fără evlavie să fie supuse asprelor pedepse ale legilor, măcar că nu există pedeapsă vrednică pentru ofensele și blasfemiile voastre. Lăsându-vă pentru o mai mare pedeapsă dreptului Judecător și golind de valabilitate pentru viața voastră prezentă rigoarea legilor, drept pentru care v-ați câștigat dreptul de a rămâne în viață, hotărâm pentru voi ca preaslăvitul eparh, aici de față, să vă ia îndată la el în pretoriul său de guvernator peste mulți, să vă bată peste spate cu vine de bou, pe voi, pe Maxim, Anastasie și Anastasie, după care va tăia din rădăcină organul neînfrânării voastre, adică limba voastră blasfemiatoare, apoi va tăia prin fier și nelegiuita voastră mână dreaptă care a slujit gândului vostru blasfemiator. După aceasta, plimbându-vă, lipsiți de aceste spurcate mădulare ce vă vor fi smulse, prin toate cele douăsprezece districte ale acestei doamne a orașelor (Constantinopol), vă vor preda exilului veșnic și arestului perpetuu pentru tot timpul vieții care vă va mai fi rămas ca să vă plângeți rătăcirile blasfemiatorii ale blestemului pe care l-ați iscodit împotriva noastră și care s-a întors acum asupra capului vostru.“

Luându-i deci eparhul și aplicându-le pedeapsa le-a tăiat mădularele și plimbându-i în jurul întregului oraș i-a exilat surghiunindu-i în Lazica.